

V Bruseli 8. júna 2023
(OR. en)

9870/23

SAN 296	CYBER 150
PHARM 92	DIGIT 110
COVID-19 24	ENV 647
RECH 275	MIGR 197
JEUN 158	COPEN 197
EDUC 245	FIN 621
SOC 430	ECOFIN 578
EMPL 298	CORDROGUE 58
RELEX 702	

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

Od:	Martine DEPREZOVÁ, riaditeľka, v zastúpení generálnej tajomníčky Európskej komisie
Dátum doručenia:	8. júna 2023
Komu:	Thérèse BLANCHETOVÁ, generálna tajomníčka Rady Európskej únie
Č. dok. Kom.:	COM(2023) 298 final
Predmet:	OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNE MU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV o komplexnom prístupe k duševnému zdraviu

Delegáciám v prílohe zasielame dokument COM(2023) 298 final.

Príloha: COM(2023) 298 final

V Bruseli 7. 6. 2023
COM(2023) 298 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

o komplexnom prístupe k duševnému zdraviu

Duševné zdravie je neoddeliteľnou súčasťou zdravia. Je to stav pohody, v ktorom si človek uvedomuje svoje schopnosti, dokáže sa vyrovnávať so stresovými situáciami, ktoré život prináša, a prispievať k spoločenskému životu. Duševné zdravie je predpokladom produktívneho hospodárstva a inkluzívnej spoločnosti a presahuje individuálny či rodinný rozmer.

Duševné zdravie či zlý zdravotný stav nevznikajú vo vákuu. Podmieňujú ich osobné i vonkajšie faktory. Sú odrazom stavu našej spoločnosti, nášho hospodárstva, prostredia, v ktorom žijeme, a dokonca aj diania vo svete a okolo nás. Európska únia (EÚ) i celý svet sú svedkami bezprecedentných kríz, ako je pandémia COVID-19, útočná vojna Ruska proti Ukrajine, energetická kríza či inflácia, ktoré otriasli našou každodennou realitou, očakávaniami a dôverou. Prehlbuje sa aj trojitá planetárna kríza (zmena klímy, strata biodiverzity a znečistenie životného prostredia). Väčšia digitalizácia, demografické zmeny a radikálne posuny na trhu práce prinášajú okrem nových príležitostí aj nové výzvy. V záujme posilnenia odolnosti jednotlivcov i celej populácie je preto nevyhnutné, aby sa okrem riešenia týchto kríz venovala pozornosť aj výzvam v oblasti duševného zdravia.

Lepšie duševné zdravie je preto naliehavou potrebou tak z hľadiska sociálneho, ako aj hospodárskeho. Pred pandémiou COVID-19 sa problémy spojené s duševným zdravím týkali približne 84 miliónov ľudí v EÚ (jedna osoba zo šiestich) a zahŕňali náklady vo výške 600 miliárd EUR, čo predstavuje viac ako 4 % HDP¹. Medzi jednotlivými regiónmi, sociálnymi, rodovými a vekovými skupinami boli výrazné rozdiely. Pokiaľ ide o pracovné prostredie, 27 % pracovníkov uviedlo, že počas predchádzajúcich dvanástich mesiacov prežívalo pracovný stres, depresie alebo úzkosti. Tým sa zvyšuje pravdepodobnosť absentizmu, ktorý má vážny dosah na život pracovníkov a organizáciu chodu podnikov. **Náklady spojené s tým**, že sa v oblasti duševného zdravia **nepodnikajú žiadne kroky**, sú už teraz vysoké a v závislosti od globálnych stresových faktorov sa predpokladá, že budú ešte stúpať. Už v roku 2019 trpelo viac ako 7 % ľudí v EÚ depresiou² a 13 % malo väčšinu času pocit osamelosti.

Pandémia predstavovala vážne ohrozenie pre duševné zdravie, a to najmä u mladých ľudí a u osôb, ktoré už predtým trpeli duševnými chorobami. Počas pandémie sa počet osôb v EÚ, ktoré premohol pocit osamelosti, v porovnaní s obdobím rokov pred pandémiou v niektorých regiónoch zdvojnásobil až na 26 %³. Silnejší pocit osamelosti a znížená miera sociálnych interakcií, obavy o vlastné zdravie a zdravie milovaných osôb, ako aj neistota, pokiaľ ide o budúcnosť, úzkosť zo strachu a straty⁴ – to všetko sú faktory, ktoré sa podpísali pod posttraumatické stresové poruchy.

¹ Správa [Health at a Glance](#): Europe 2018 (Zdravie v skratke: Európa 2018).

² [Eurostat News – Eurostat \(europa.eu\)](#) [Eurostat News – Eurostat (europa.eu)].

³ Správa [New report: Loneliness doubles in Europe during the pandemic \(europa.eu\)](#). (Nová správa: Počet osôb s pocitom osamelosti sa počas pandémie zdvojnásobuje).

⁴ Správa [The consequences of the COVID-19 pandemic on mental health and implications for clinical practice](#) (Dôsledky pandémie COVID-19 na duševné zdravie a klinickú prax) [European Psychiatry | Cambridge Core](#) (Európska psychiatria, Cambridge Core).

U mladých ľudí (vo veku od 15 do 19 rokov) je samovražda po dopravných nehodách druhou hlavnou príčinou smrti⁵. V EÚ sa ročná hodnota nákladov spojených s problémami duševného zdravia u detí a mladých ľudí odhaduje na 50 miliárd EUR⁶.

Za týmito štatistikami sú milióny osobných príbehov. Sú to príbehy detí a dospelých, pre ktorých sa tablety, smartfóny, platformy sociálnych médií a aplikácie na zasielanie správ stali neoddeliteľnou súčasťou života, niekedy na úkor telesného a duševného zdravia. Sú to tiež príbehy sociálne vylúčených osôb, ktoré čelia diskriminácii, príbehy starších ľudí, ktorí sa cítia osamelí, príbehy pracovníkov, ktorí zažili syndróm vyhorenia, ako aj rodičov, ktorí už nezvládajú svoje povinnosti, a osôb, ktoré sa cítia izolované z dôvodu svojej identity či miesta bydliska.

Podľa Charty základných práv EÚ má každý **právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť** za podmienok ustanovených vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou. Na základe Európskeho piliera sociálnych práv má každý právo na včasný prístup k cenovo dostupnej a kvalitnej preventívnej a liečebnej zdravotnej starostlivosti.

V zdravej spoločnosti musia ľudia vedieť, že ak potrebujú pomoc, je možné ju nájsť, a že majú prístup k podpore a cenovo dostupnej kvalitnej podpore. Hlavným **cieľom verejnej politiky** by malo byť zabezpečenie, aby sa na nikoho nezabúdalo, aby občania mali rovnaký prístup k prevencii a službám v oblasti duševného zdravia v celej EÚ a aby opätovné začlenenie a sociálne začlenenie boli hlavnou myšlienkou kolektívnej akcie zameranej na boj proti chorobám súvisiacim s duševným zdravím. Na to, aby sa Európa tomuto cieľu priblížila, je potrebné zabezpečiť účinné poradenstvo, koordináciu, posilnenú podporu a ciele opatrenia. Analýza demografických zmien môže byť podkladom pre ciele intervencie, keďže demografické faktory môžu pomôcť pri identifikácii vysokorizikových skupín, ktoré si môžu vyžadovať osobitnú podporu alebo zdroje, a následne môže formovať politiku.

V reakcii na túto skutočnosť a na výzvu občanov po opatreniach v oblasti duševného zdravia v rámci Konferencie o budúcnosti Európy oznámila predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová novú iniciatívu v oblasti duševného zdravia v EÚ. V rámci priority Komisie „podpora európskeho spôsobu života“ je táto iniciatíva zlomovým bodom z hľadiska toho, ako sa k duševnému zdraviu v EÚ pristupuje. Komisia reaguje aj na výzvu Európskeho parlamentu na prijatie opatrení v nadväznosti na jeho uznesenie z roku 2022 o duševnom zdraví v digitálnom svete práce⁷, v ktorom vyzýva inštitúcie EÚ a členské štáty, aby uznali rozsah problémov duševného zdravia súvisiacich s prácou v EÚ a aby podľa toho konali. Toto oznámenie je začiatkom nového strategického prístupu k duševnému zdraviu, ktorý má medzisektorový charakter a ktorý presahuje rámec politiky v oblasti zdravia. Zameriava sa na to, ako poskytnúť úľavu ľuďom, ktorí majú problémy s duševným zdravím, a na politiky

⁵ Správa [State of the World's Children 2021: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health](#), Regional brief (Situácia detí vo svete v roku 2021 – Na čo myslím – Podpora a ochrana duševného zdravia detí a starostlivosť oň, regionálny prehľad): Európa, UNICEF, 2021.

⁶ Správa [SOWC-2021-Europe-regional-brief.pdf \(unicef.org\)](#).

⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0279_SK.html.

prevencie. Vychádza z **troch hlavných zásad, ktoré by mali platiť pre každého občana EÚ**: i) mať prístup k adekvátnej a účinnej prevencii; ii) mať prístup ku kvalitnej a cenovo dostupnej zdravotnej starostlivosti a liečbe v oblasti duševného zdravia a iii) mať možnosť sa po zotavení opätovne začleniť do spoločnosti.

Tieto hlavné zásady slúžia ako podklad pre všetky aspekty tejto iniciatívy a sú priamo zohľadnené v jej jednotlivých kapitolách.

Dnešný komplexný prístup k duševnému zdraviu vyzýva vnútroštátnych a regionálnych aktérov, sektory zdravotnej aj inej politiky, ako aj príslušné zainteresované strany – počnúc pacientmi a organizáciami občianskej spoločnosti až po akademickú obec – a priemysel, aby spolupracovali. Jeho cieľom je zaviesť nástroje na stimulovanie zmien, a to aj na globálnej úrovni, posilniť existujúce štruktúry a monitorovať opatrenia.

Bude podporovať členské štáty v ich úsilí o dosiahnutie cieľov Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) v oblasti neprenosných chorôb do roku 2025⁸ a cieľov udržateľného rozvoja⁹ do roku 2030 vrátane cieľov v oblasti duševného zdravia.

a) Zahrnutie duševného zdravia do politik

V **komplexnom prístupe** sa musí zohľadňovať vplyv biologických a psychologických faktorov, ako aj význam rodiny, komunity, hospodárstva, spoločnosti, prostredia a bezpečnosti. Patrí sem aj úloha, ktorú zohráva kombinácia práce a starostlivosti o rodinu, školského a pracovného prostredia, ako aj digitálneho sveta, sociálnych (napr. miera zažitého násillia, pohlavie, správanie, vzdelanie¹⁰), hospodárskych (napr. nestabilita, inflácia, chudoba a nezamestnanosť) a komerčných (napr. tlak agresívneho marketingu) determinantov zdravia.

Preto sú v záujme zlepšenia duševného zdravia a podpory odolnosti duševného zdravia potrebné politiky v oblastiach ako vzdelávanie, mládež, umenie a kultúra, životné prostredie, zamestnanosť, súdržnosť, výskum a inovácie, sociálna ochrana, udržateľný rozvoj miest a digitálny svet. Prekážky, ktoré stoja v ceste dobrému duševnému zdraviu, nedokáže prekonať systém zdravotnej starostlivosti sám¹¹.

Determinanty duševného zdravia sú v interakcii s existujúcimi nerovnosťami v spoločnosti, v dôsledku čoho sú niektorí ľudia vystavení vyššiemu riziku zlého duševného zdravia ako iní. Ak sú príčinou zlého duševného zdravia **diskriminácia** na základe pohlavia, rasového alebo

⁸ [On the road to 2025 \(who.int\)](https://www.who.int/news-room/facts-fs/2025) (Na ceste do roku 2025).

⁹ Cieľ udržateľného rozvoja 3.4 Neprenosné choroby a duševné zdravie: do roku 2030 o tretinu znížiť predčasnú úmrtnosť na neprenosné choroby pomocou prevencie a liečby, podporovať duševné zdravie a duševnú pohodu.

¹⁰ [Education: a neglected social determinant of health – The Lancet Public Health](https://www.thelancet.com/public-health). (Vzdelávanie: zanedbaný sociálny determinant zdravia – The Lancet Public Health).

¹¹ [Fitter Minds, Fitter Jobs: From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies | Mental Health and Work](https://www.oecd-ilibrary.org/publications/fitter-minds-fitter-jobs) (Zdravšie mysle, zdravšie pracovné miesta: od informovanosti k zmene v integrovaných politikách v oblasti duševného zdravia, zručností a práce. Duševné zdravie a práca) [OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](https://www.oecd-ilibrary.org).

etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie, **násilie a nenávisť**, dôležitým nástrojom prevencie je podpora rovnosti v našich spoločnostiach. V záujme pokroku smerom k **Únii rovnosti** Komisia v roku 2020 a 2021 prijala päť stratégií¹² týkajúcich sa rovnosti. Vo všetkých stratégiách sa podčiarkuje riziko diskriminácie, ktorá vedie k zhoršeniu duševného zdravia. Kľúčovým obdobím života, ktoré rozhoduje o duševnom zdraví v budúcnosti, je detstvo. Zdôrazňuje sa to v **stratégii EÚ v oblasti práv dieťaťa**¹³, ktorá vyzýva ku komplexnému prístupu k prevencii a ochrane detí pred akoukoľvek formou násilia.

Európsky rok mládeže 2022 bol zameraný na obnovenie pozitívneho výhľadu pre mladých ľudí a zahŕňal činnosti na podporu ich duševného zdravia a pohody. **Európsky rok zručností** bude v roku 2023 podporovať investície do odbornej prípravy a zvyšovania úrovne zručností s cieľom zvýšiť životné príležitosti a zlepšiť adaptabilitu ľudí a pracovníkov na zmeny. Je to dôležité z hľadiska podpory komplexného prístupu k duševnému zdraviu.

Politika v oblasti duševného zdravia, ktorá prináša výsledky pre všetkých, musí fungovať vo všetkých príslušných oblastiach politiky. Výsledky výskumu stále viac poukazujú napríklad na to, že vzájomné a opätovné prepojenie s prírodou má pozitívny vplyv na duševné zdravie. Zároveň sa všeobecne uznáva vplyv znečistenia na duševné zdravie, a to aj znečistenia ovzdušia alebo vystavenia občanov toxickým chemikáliám. Ciele a opatrenia v rámci **Európskej zelenej dohody** zamerané na podporu čistého životného prostredia, obnovenie lokalít a ich prírodného charakteru a ekologizáciu miest pozitívne ovplyvňujú naše telesné a duševné zdravie.

V záujme odstránenia rizík spojených s využívaním digitálnych služieb vrátane rizík súvisiacich s duševným zdravím sa v **akte o digitálnych službách**¹⁴ zavádza široký súbor povinností náležitej starostlivosti, ktoré sa vzťahujú na online sprostredkovateľov. S cieľom umožniť cielené nápravné opatrenia a účinne riešiť problémy verejnej politiky sa v akte o digitálnych službách uvádzajú špecifické riziká spojené so závažnými negatívnymi účinkami na **telesnú a duševnú pohodu ľudí**, ako aj vplyvy na **telesný a duševný vývoj detí**, ktoré by mohli súvisieť s používaním týchto platforiem. Najväčšie platformy a internetové vyhľadávače, t. j. tie, ktoré majú viac ako 45 miliónov používateľov v Únii, sú povinné posudzovať systémové riziká, ktoré ich služby predstavujú pre duševné zdravie, a prijať opatrenia na zmiernenie zistených rizík¹⁵.

¹² [Stratégia pre rodovú rovnosť](#); [LGBTIQ equality strategy](#) (Stratégia pre rovnosť LGBTIQ osôb); [Strategický rámec pre Rómov](#); [Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím](#) [oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím](#).

¹³ [Stratégia EÚ v oblasti práv dieťaťa a Európska záruka pre deti \(europa.eu\)](#).

¹⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2065 o jednotnom trhu s digitálnymi službami a o zmene smernice 2000/31/ES (akt o digitálnych službách) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32022R2065>.

¹⁵ Môže to zahŕňať napríklad zmiernenie negatívnych účinkov personalizovaných odporúčaní a opravu kritérií použitých v ich odporúčaníach, zastavenie príjmov z reklamy na konkrétne informácie alebo prispôbenie viditeľnosti spoľahlivých informačných zdrojov.

Komisia už podporuje **prenos príslušných najlepších postupov** z členských štátov a zainteresovaných strán na podporu duševného zdravia vo všetkých politikách v komunitách¹⁶ prostredníctvom expertnej skupiny pre verejné zdravie¹⁷.

Pripravuje sa štúdia na analýzu **účinnosti rozširujúcich sa politík v oblasti duševného zdravia** a duševnej pohody v členských štátoch¹⁸ s cieľom lepšie podporiť tvorbu politík.

HLAVNÉ INICIATÍVY

1. EURÓPSKA INICIATÍVA NA BUDOVANIE KAPACÍT V OBLASTI DUŠEVNÉHO ZDRAVIA

- V roku 2023 Komisia vyčlení 11 miliónov EUR v rámci programu EU4Health, aby spolu s WHO podporila členské štáty pri **budovaní kapacít pre prístup, ktorý presadzuje duševné zdravie vo všetkých politikách**¹⁹.
- Komisia vyčlení 10 miliónov EUR²⁰ na podporu zainteresovaných strán, ktoré zohrávajú úlohu pri **podpore duševného zdravia v komunitách** so zameraním na zraniteľné skupiny vrátane detí a mládeže a migrantov/utečencov.
- V roku 2024 Komisia spustí **konceptiu (súbor nástrojov) pre multidisciplinárny prístup k budovaniu kapacít v oblasti duševného zdravia**²¹.

Členské štáty sú vyzvané, aby čo najskôr prijali prístup, ktorý presadzuje **duševné zdravie vo všetkých politikách**. Osobitná pozornosť by sa mala venovať **podpore, prevencii**²², **včasnej intervencii**, boju proti **stigmatizácii** a zaručeniu **sociálneho začlenenia** osôb s problémami duševného zdravia. Okrem toho by členské štáty mali podporovať programy na pomoc ľuďom pri hľadaní zamestnania alebo pri účasti na programoch návratu do zamestnania. Digitálny priestor aj na pracovisku prináša **psychosociálne riziká**, ktoré výrazne ovplyvňujú ľudí,

¹⁶ Ako napr. [EAAD's Best Practice Model](#) (model najlepších postupov Európskej aliancie proti depresii – EAAD) na zlepšenie liečby depresie a predchádzanie samovražednému správaniu v Európe financovaný v rámci 3. programu EÚ v oblasti zdravia: 2 milióny EUR.

¹⁷ https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/expert-group-public-health_sk.

¹⁸ Finančná podpora v rámci [pracovného programu EU4Health 2021](#): DP-g-07.2.1 Zhromažďovanie a podpora implementácie najlepších inovačných postupov a výsledkov výskumu o neprenosných chorobách: posilnenie rozpočtu prerozdelením zdrojov: 1 milión EUR.

¹⁹ Prostredníctvom dohody o príspevku s WHO (rozpočet posilnený prerozdelením finančných prostriedkov: 11 miliónov EUR) v rámci [pracovného programu EU4Health 2022](#): DP-g-22-07.02 Riešenie problémov v oblasti duševného zdravia.

²⁰ Finančná podpora v rámci [pracovného programu EU4Health 2022](#): DP-g-22-07.01/03/04 Výzva na predloženie návrhov na podporu duševného zdravia: 10 miliónov EUR.

²¹ [Capacity-building on mental health](#): multidisciplinary training programme and exchange programme for health professionals: EUR 9 million (Budovanie kapacít v oblasti duševného zdravia: multidisciplinárny program odbornej prípravy a program výmeny zdravotníckych pracovníkov: 9 miliónov eur).

²² [Vedomostná brána Spoločného výskumného centra pre podporu zdravia a prevenciu chorôb \(prevencia depresie, pracovného stresu, a demencie\)](#).

organizácie a ekonomiky²³. Osobitnú pozornosť treba venovať podpore rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom.

b) Podporovať dobré duševné zdravie, prevenciu a včasnú intervenciu v prípade problémov s duševným zdravím

Ľudia, ktorí majú problémy s duševným zdravím, musia vedieť, kde môžu požiadať o pomoc. Dostupné služby a nástroje sú v súčasnosti rozptýlené a v rámci EÚ sa značne líšia. Tiež nie sú dostatočne viditeľné a ľudia o nich nevedia. To treba zmeniť.

Podpora dobrého duševného zdravia, prevencia problémov spojených s duševným zdravím a včasné intervencie sú účinnejšie a nákladovo efektívnejšie ako liečba. **Ekonomické dôkazy** o účinnosti investícií do tohto prístupu sú najpresvedčivejšie pri **včasných intervenciách** zameraných na zdravie matiek a dojčiat, detí a dospelých, ako aj na duševné zdravie na pracovisku [pozri kapitolu e)] a prevenciu samovrážd a sebapoškodzovania²⁴. Je potrebné posilniť výskum v tejto oblasti, aby sa lepšie rozpoznali včasné varovné signály. Na tento účel sú v rámci programu Horizont Európa vyčlenené rozpočtové prostriedky²⁵.

Zdravie človeka ovplyvňujú životné skúsenosti a prostredie, v ktorom trávi svoj život. Na duševné zdravie majú významný vplyv **determinanty zdravia**, počnúc výživou a fyzickou aktivitou, škodlivou konzumáciou alkoholu, tabaku a drog, ale aj **environmentálne, sociálne a obchodné determinanty** vrátane životných podmienok, lepšieho bývania, čistého ovzdušia, prístupu k športu, kultúre a zeleným oblastiam a lepšej rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, ako aj rizík násilia.

Dôležitú úlohu pri podpore dobrého duševného zdravia zohráva fyzická aktivita a šport. EÚ bude naďalej podporovať **šport a zdraviu prospešné pohybové aktivity**, prostredníctvom pracovného plánu EÚ pre šport a Európskeho týždňa športu.

Včasná intervencia dokáže zabezpečiť včasnú podporu a môže zabrániť ďalšiemu zhoršovaniu pohody a duševného zdravia najmä medzi mladými ľuďmi²⁶. Včasná intervencia môže byť napríklad kľúčom k rozpoznaniu a riešeniu rizikových faktorov, pričom môžu byť prítomné náznaky rôznych foriem duševnej nepohody. Rôzne prostredia, ako sú školy, pracoviská, domovy pre starších ľudí a väznice, sú takisto kľúčovými miestami na podporu duševného zdravia, prevenciu a včasnú identifikáciu, ako aj intervenciu. Napríklad pomocou

²³ V oznámení s názvom „[Strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie 2021 – 2027](#)“ sa uznáva význam riešenia psychosociálnych rizík na pracovisku aj v súvislosti s prechodom na digitalizáciu.

²⁴ <https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-publhealth-040617-013629>.

²⁵ [Horizon Europe Health Calls 2023 – The Silver Deal - Person-centred health and care in European regions \(Destination 1\) \(europa.eu\)](#). [Výzvy na predkladanie návrhov v oblasti zdravia v rámci programu Horizont Európa 2023 – strieborná dohoda – zdravotná starostlivosť a starostlivosť zameraná na človeka v európskych regiónoch (destinácia 1) (europa.eu)].

²⁶ [Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people \(nih.gov\)](#). [Preventívna psychiatria: koncepcia na zlepšenie duševného zdravia mladých ľudí (nih.gov)].

školských programov zameraných na podporu duševného zdravia a pohody a zapojením rôznych aktérov a služieb²⁷ v komunite možno identifikovať a riešiť problémy v ranom štádiu.

V roku 2023 vyhlási Komisia prostredníctvom portálu EÚ s najlepšimi postupmi pre členské štáty a zainteresované strany výzvu na predloženie **najlepších postupov** na podporu duševného zdravia, prevenciu, včasné odhaľovanie a včasnú intervenciu²⁸. V rámci iniciatívy „Spoločne zdravšie“ vypracuje spolu s členskými štátmi iniciatívy na riešenie kľúčových behaviorálnych, hospodárskych, sociálnych, environmentálnych (vrátane znečistenia), medzigeneračných a komerčných determinantov duševného zdravia²⁹. Podporí vypracovanie **usmernení o včasnom odhaľovaní a intervencii** a skrining zraniteľných skupín v kľúčových prostrediach, ktoré majú členské štáty pilotne otestovať³⁰. Komisia zintenzívni svoju prácu v oblasti **výskumu mozgu** spustením nových projektov. Budú sa v nich využívať aj digitálne zdravotné údaje³¹, výpočtové a simulačné infraštruktúry³².

HLAVNÉ INICIATÍVY

2. EURÓPSKA INICIATÍVA ZAMERANÁ NA PREDCHÁDZANIE DEPRESII A SAMOVRAŽDÁM

- Komisia vyčlení 6 miliónov EUR na znižovanie rizika, ktoré predstavujú vážne problémy s duševným zdravím pre ľudí. Na tento účel bude v členských štátoch podporovať rozvoj a implementáciu **politík zameraných na predchádzanie depresii a samovraždám** na základe výmeny najlepších postupov (2023).

3. INICIATÍVA „SPOLOČNE ZDRAVŠIE“ – DUŠEVNÉ ZDRAVIE

- Komisia vyčlení 8,3 milióna EUR na **posilnenie zložky duševného zdravia v rámci iniciatívy EÚ „Spoločne zdravšie“ v oblasti neprenosných chorôb** s cieľom podporiť opatrenia členských štátov v oblasti podpory duševného zdravia, vytvárania priaznivých prostredí a politík, zlepšovania sociálneho začlenenia a boja proti stigmatizácii a diskriminácii spojenej s problémami duševného zdravia³³.

4. MIESTO PRÍSTUPU PRE ĽUDÍ, KTORÍ MAJÚ PROBLÉMY S DUŠEVNÝM ZDRAVÍM

- Komisia vytvorí v rámci portálu EÚ s najlepšimi postupmi register EÚ³⁴, v ktorom sa budú zhromažďovať **najlepšie postupy** členských štátov. Umožnia im učiť sa jeden od druhého a smerovať ľudí k účinnej starostlivosti (tiesňové linky pomoci, centrá

²⁷ V súlade s odporúčaním Rady o [cestě k úspěchu v škole](#).

²⁸ [BP Portal \(europa.eu\)](#) (Portál s najlepšimi postupmi).

²⁹ Prostredníctvom akcií financovaných v rámci [programu EU4Health \(2021 – 2027\)](#).

³⁰ Prostredníctvom financovania v rámci [pracovného programu EU4Health 2022](#) (technická podpora expertných skupín).

³¹ Cieľom [návrhu nariadenia o európskom priestore pre zdravotné údaje](#) je umožniť lepší prístup k zdravotným údajom na účely výskumu a inovácií aj v oblasti výskumu mozgu.

³² [European Research Infrastructures \(europa.eu\)](#) (Európske výskumné infraštruktúry).

³³ [Expertná skupina pre verejné zdravie](#).

³⁴ Portál EÚ s najlepšimi postupmi: [BP Portal \(europa.eu\)](#) (Portál s najlepšimi postupmi).

pomoci atď.).

- Členské štáty budú vyzvané³⁵, aby vytvorili vlastné webové sídla, ktoré budú ľuďom slúžiť ako referenčné body, s cieľom **zlepšiť prístup k liečbe, podpore a starostlivosti** a pomôcť tak ľuďom orientovať sa v dostupných službách pomoci.

5. EURÓPSKY KÓDEX PRE DUŠEVNÉ ZDRAVIE

- Komisia vyčlení 2 milióny EUR³⁶ na súbor odporúčaní založených na dôkazoch, ktorým sa **posilní postavenie ľudí** bojujúcich s problémami s duševným zdravím tak, aby sa dokázali lepšie starať o svoje duševné zdravie, duševné zdravie svojej rodiny i tých, ktorí im poskytujú starostlivosť. Tieto odporúčania sa budú aktívne propagovať a budú k dispozícii online.

6. VÝVOJ SPOLOČNÉHO EKOSYSTÉMU PRE VÝSKUM MOZGU

- Komisia posilní výskum v oblasti zdravia mozgu vrátane výskumu duševného zdravia formou úzkej spolupráce s členskými štátmi na vytvorení ekosystému. Tento ekosystém by spájal výskumných pracovníkov a zainteresované strany s cieľom uľahčiť a koordinovať činnosti a v najlepšej možnej miere tak využiť investície EÚ a členských štátov do výskumu.

Členské štáty sa naliehavo vyzývajú, aby využívali možnosti finančnej podpory EÚ a spolupracovali pri **vykonávaní iniciatív a najlepších postupov** v oblasti podpory duševného zdravia a prevencie, aby sa zaoberali prepojeniami medzi **nerovnosťami a duševným zdravím** tak, že vynaložia viac úsilia na boj proti stigmatizácii, diskriminácii, nenávisťným prejavom a násiliu, a aby v oblasti podpory duševného zdravia a pohody poskytovali primeranú odbornú prípravu, zvyšovanie úrovne zručností a rekvalifikáciu pracovných síl v sektore zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Jednotlivé krajiny by sa mali venovať aj výzvam súvisiacim s prevenciou problémov duševného zdravia zraniteľných komún, zintenzívniť činnosť zameranú na včasné rozpoznávanie problémov s duševným zdravím, poskytovať včasné intervencie a podporu a zaoberať sa prepojeniami medzi **vylúčením, nerovnosťami a duševným zdravím**. Na tento účel by mali zvýšiť úsilie v boji proti diskriminácii, nenávisťným prejavom a násiliu.

c) Podporovať duševné zdravie detí a mládeže

Európa je svedkom **zhoršujúceho sa stavu duševného zdravia našich mladších generácií**. Počas pandémie COVID-19 väčšina detí nemohla chodiť do školy, bola bez sociálnej interakcie a fyzickej aktivity. Počet mladých ľudí, ktorí prepadli depresii, narástol viac ako dvojnásobne³⁷. Pocit osamelosti, ktorý má významný vplyv na pohodu a duševné zdravie,

³⁵ V rámci podskupiny pre duševné zdravie, ktorá je súčasťou expertnej skupiny pre duševné zdravie.

³⁶ [Pracovný program EU4Health na rok 2023 \(europa.eu\)](https://europa.eu/pracovny-program-eu4health-na-rok-2023).

³⁷ Porovnanie medzi obdobím pred pandemiou (2019 alebo najbližšími rokmi) a úrovňami počas pandémie (apríl 2020 – august 2021): [Health at a Glance: Europe report, 2022](https://ec.europa.eu/health-at-a-glance/europe-report-2022) (Zdravie v skratke: Európa 2022).

dosiahol alarmujúcu úroveň. V roku 2022 jedna z piatich osôb vo veku od 16 do 25 rokov uviedla, že sa väčšinu času cítila osamelá³⁸.

Chudoba detí môže mať škodlivý vplyv na duševné zdravie. V odporúčaní Rady, ktorým sa zriaďuje **Európska záruka pre deti**³⁹, sa riešia niektoré z týchto výziev. Účinný spôsob, ako podporiť psychickú pohodu detí a mladých ľudí, sú programy prevencie šikanovania na školách⁴⁰.

Mladí ľudia čoraz častejšie bojujú s úzkosťou, so smútkom alebo strachom, so sebapoškodzovaním, s nízkym sebavedomím, so šikanovaním a s poruchami stravovania. Obzvlášť ohrozené sú násilne vysídlené a migrujúce deti vrátane detí, ktoré boli nútené utiecť pred ruskou útočnou vojnou na Ukrajine, a deti, ktoré sú obeťami sexuálneho vykorisťovania, inej trestnej činnosti a zneužívania.

Deti sú ovplyvňované rôznymi vzájomne prepojenými determinantmi zdravia, environmentálnymi, sociálnymi a komerčnými determinantmi, ako aj dôsledkami internetovej kriminality, ako je sexuálne zneužívanie detí online. Existujú prípady, keď deti a mladí ľudia čelia ťažkostiam počas **tých rokov života, keď sú najzraniteľnejší a keď dochádza k ich najvýraznejšiemu formovaniu, čo môže mať vplyv na ich zdravie a duševné zdravie počas celého ich života.**

Mladých ľudí zároveň veľmi trápi aj zmena klímy a strata biodiverzity. Z nedávneho prieskumu⁴¹ vyplýva, že 75 % detí a mladých respondentov vníma svoju budúcnosť ako „desivú“. Štúdia zároveň odhalila, že obavy a strach spojené so zmenou klímy mali súvislosť s reakciou vlád, ktorá bola vnímaná ako nedostatočná, a so súvisiacimi pocitmi zrady. Preto sú záväzky EÚ dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050 a globálny rámec pre biodiverzitu po roku 2020 takisto dôležité pre duševné zdravie našich detí.

Digitálne nástroje môžu mať pozitívny vplyv na duševné zdravie (napr. vďaka prístupu k informáciám, podporným skupinám a terapeutickým službám), no zároveň môžu duševné zdravie ovplyvňovať negatívne. Je nutné, aby **digitálny priestor, v ktorom sa pohybujú deti, bol bezpečnejší a zdravší**⁴². V záujme toho treba zabezpečiť: ochranu detí pred nevhodným obsahom, rušivým zberom informácií a agresívnym online marketingom s nezdravými potravinami, nápojmi, normami krásy, alkoholom a tabakom, obozretné využívanie sociálnych médií, riešenie problému sexuálneho zneužívania detí online, prístupu k nelegálnym drogám a novým psychoaktívnym látkam, a to so zárukami proti kybernetickému šikanovaniu, nenávisťným prejavom, príliš dlhému času strávenému pred obrazovkou a digitálnej úprave obrázkov. Takisto treba zabezpečiť vyvážené používanie online hier, ktoré pomáha predchádzať chorobnému používaniu a negatívnym účinkom na každodenný život.

³⁸ [Loneliness publications \(europa.eu\)](#) [Publikácie o osamelosti (europa.eu)].

³⁹ [Odporúčanie Rady, ktorým sa zriaďuje Európska záruka pre deti.](#)

⁴⁰ [Well-being at school | European Education Area \(europa.eu\)](#) (Duševná pohoda v škole, Európsky vzdelávací priestor).

⁴¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2542519621002783>.

⁴² [Vytvorenie lepšieho internetu pre deti | Formovanie digitálnej budúcnosti Európy \(europa.eu\).](#)

V súvislosti s fyzickým a duševným vývojom detí⁴³ sa v **akte o digitálnych službách**⁴⁴ uvádzajú určité systémové riziká vyplývajúce z návrhu alebo fungovania služby a systémov vrátane algoritmických systémov, pokiaľ ide o tie služby, ktoré sú označené ako „veľmi veľké online platformy“ alebo „veľmi veľké internetové vyhľadávače“. Takéto ohrozenie môže vzniknúť napríklad v súvislosti s koncepciou online rozhraní, ktoré úmyselne alebo neúmyselne využívajú slabé stránky a neskúsenosť maloletých alebo ktoré môžu spôsobiť návykové správanie.

V prípade platforiem, ktoré nie sú označené ako „veľmi veľké“, sa v akte o digitálnych službách poskytovateľom online platforiem ukladajú aj ciele opatrenia zamerané na lepšiu **ochranu maloletých na internete**, napríklad navrhnutím svojich online rozhraní alebo ich častí s najvyššou štandardnou úrovňou ochrany súkromia, bezpečnosti a ochrany pre maloletých, alebo prijatím noriem na ochranu maloletých alebo účasťou na relevantných kódexoch správania. Okrem toho sa v akte o digitálnych službách poskytovateľom online platforiem zakazuje prezentovať online reklamu na svojom rozhraní, ak s primeranou istotou vedia, že príjemcom služby je maloletá osoba.

Stratégia Lepší internet pre deti (stratégia BIK+)⁴⁵, ktorá dopĺňa akt o digitálnych službách, ponúka podporu zameranú na duševné zdravie detí v online prostredí prostredníctvom **centier pre bezpečnejší internet a portálu BIK**, ktorý deťom, ale aj rodinám a učiteľom, ponúka množstvo zdrojov primeraných veku. Tieto linky pomoci centier pre bezpečnejší internet ponúkajú praktickú podporu a poradenstvo deťom, ktoré čelia problémom v online priestore, ako sú kybernetické šikanovanie, grooming a rušivý obsah, ako aj ich rodičom či opatrovníkom.

Deti sú v zraniteľnejšej situácii než dospelí, keď chcú vyjadriť svoje obavy. V súlade so stratégiou EÚ v oblasti práv dieťaťa Komisia v roku 2024 predloží iniciatívu týkajúcu sa integrovaných systémov ochrany dieťaťa, ktorá vyzve všetky príslušné orgány a služby na lepšiu spoluprácu v systéme, ktorého stredobodom pozornosti je dieťa. Pri jej príprave sa bude konzultovať s deťmi aj o rozmere duševného zdravia, a to v rámci novovytvorenej platformy EÚ pre participáciu detí. **Deti by sa mali vyjadriť** a na tento účel sú potrebné ciele nástroje a iniciatívy. Komisia podporí vykonávanie **stratégie EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a zneužívaniu detí**⁴⁶ tak, že zintenzívni úsilie v oblasti prevencie, pomoci obetiam, vyšetrovania a trestného stíhania. **Výzvy týkajúce sa detí a mládeže** z vidieckych alebo vzdialených oblastí, ktoré sú obzvlášť postihnuté nedostatkom služieb na pomoc s problémami duševného zdravia, bude Komisia riešiť tak, že do akčného plánu EÚ pre vidiek zahrnie osobitné opatrenia. Zabezpečí tak, že **Európsky zbor solidarity** bude naďalej pomáhať pri aktivitách súvisiacich s prevenciou, propagáciou a podporou

⁴³ Článok 34 ods. 2) písm. b) a d).

⁴⁴ [Akt o digitálnych službách](#).

⁴⁵ Digitálne desaťročie pre deti a mládež: nová Európska stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti (stratégia BIK+) COM/2022/212 final.

⁴⁶ [EU Strategy for a more effective fight against child sexual abuse \(europa.eu\)](#) (Stratégia EÚ pre účinnejší boj proti sexuálnemu zneužívaniu detí).

v oblasti zdravia v súlade s iniciatívou HealthyLifeStyle4All⁴⁷ s osobitným dôrazom na podporu zraniteľných alebo znevýhodnených skupín obyvateľstva.

Prevenia a včasné intervencie odborníkov, ktorí sú v kontakte s deťmi, ako sú učitelia, môžu podporiť mentálnu odolnosť detí a mladých ľudí a zmierniť potenciálne škody najmä tým, že sa im poskytne možnosť vyjadriť sa. Škôlky a školy predstavujú ideálne prostredie, v ktorom malé deti nadobudnú zručnosti, vďaka ktorým dokážu ovládať svoje emócie a rozvíjať svoje chápanie duševného zdravia, a pritom si osvojovať zručnosti, ako sú empatia a budovanie sebauvedomenia a sebadôvery. Vyžaduje si to primerane vyškolený personál a nemalé investície, ktoré môžu pomôcť znížiť mieru stigmatizácie v súvislosti s problémami duševného zdravia a vybudovať odolnejšiu a súdržnejšiu spoločnosť. Preukázalo sa, že školské iniciatívy vrátane holistických prístupov k duševnému zdraviu zlepšujú duševné zdravie študentov, ich kognitívne zručnosti, rozsah pozornosti, akademické výsledky a odolnosť voči stresovým faktorom⁴⁸. Medzinárodná **linka pomoci** deťom⁴⁹ poskytuje deťom podporu v oblasti duševného zdravia, ktorá môže zahŕňať emocionálnu, psychologickú a niekedy právnu pomoc deťom, ktoré na túto linku zavolajú.

Komisia bude podporovať členské štáty pri vykonávaní **Európskej záruky pre deti** v súlade s ich národnými akčnými plánmi a prostredníctvom fondov EÚ, najmä Európskeho sociálneho fondu plus, ako aj tým, že uľahčí výmenu osvedčených postupov medzi koordinátormi záruky pre deti. Krajínám sa takisto poskytne podpora v ich úsilí o posilnenie budovania vnútroštátnych kapacít v oblasti zdravotnej starostlivosti a iných odborníkov a budú vyzvané, aby využívali finančné príležitosti z rozpočtu EÚ na zintenzívnenie opatrení v oblasti prevencie a včasných intervencií mimo sektora zdravotníctva, najmä vo vzdelávacom prostredí. Komisia bude **monitorovať pokrok** aj prostredníctvom európskeho semestra.

Komisia bude pokračovať vo vykonávaní **stratégie EÚ pre mládež (2019 – 2027)**⁵⁰ s cieľom zlepšiť duševné zdravie a pohodu a skončiť so stigmatizáciou.

Komisia posilní podporu duševného zdravia vo vzdelávacom prostredí tak, že podporí vykonávanie iniciatívy **Cesta k úspechu v škole**⁵¹. Expertná skupina Komisie zameraná na podporné vzdelávacie prostredia pre skupiny ohrozené podvýkonnosťou a na podporu pohody v škole vypracuje v roku 2024 usmernenia o systémovom **celoškolskom prístupe k duševnej pohode** pre tvorcov politík na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni a pre školy⁵².

⁴⁷ [Iniciatíva HealthyLifestyle4All | Sport \(europa.eu\).](https://europa.eu/europa/en/healthy-lifestyle-4-all)

⁴⁸ [How school systems can improve health and well-being: topic brief: mental health \(who.int\)](https://www.who.int/publications-detail/11-how-school-systems-can-improve-health-and-well-being-topic-brief-mental-health) [Ako môžu školské systémy zlepšiť zdravie a pohodu: tematický sumár: duševné zdravie (who.int)].

⁴⁹ [Home – Child Helpline International: funded under the Citizens, Equality, Rights and Values programme.](https://www.childhelplineinternational.org/) (Domovská stránka medzinárodnej linky pomoci deťom zriadenej v rámci programu Občania, rovnosť, práva a hodnoty).

⁵⁰ [EUR-Lex – 42018Y1218\(01\) – SK – EUR-Lex \(europa.eu\).](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1218/oj)

⁵¹ [EUR-Lex – 32022H1209\(01\) – SK – EUR-Lex \(europa.eu\).](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1209/oj)

⁵² Tieto usmernenia by mali zahŕňať duševnú pohodu a prevenciu šikanovania a v rámci celoškolského prístupu by sa mali zaoberať aj pracovným stresom učiteľov a násilím, ako aj šikanovaním učiteľov. Odkaz: <https://osha.europa.eu/en/publications/occupational-safety-and-health-and-education-whole-school->

Komisia navrhne **súbor nástrojov na dosiahnutie duševnej pohody v škole**, ktorý bude zameraný na sebahodnotenie a sebazdokonaľovanie, a predloží odporúčania týkajúce sa činností v oblasti zvyšovania informovanosti na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ. Možnosti financovania projektov budú dostupné prostredníctvom programu Erasmus+ a Európskeho zboru solidarity s cieľom podporiť duševné zdravie a duševnú pohodu mladých ľudí a pomocou dlhodobého opatrenia programu Erasmus+ v oblasti odbornej výchovy a spolupráce s názvom „**Duševné zdravie pri práci s mládežou**“ sa bude naďalej zvyšovať informovanosť a rozvíjať gramotnosť v oblasti duševného zdravia.

HLAVNÉ INICIATÍVY

7. SIEŤ DUŠEVNÉHO ZDRAVIA DETÍ A MLÁDEŽE

- V roku 2024 podporí Komisia vytvorenie siete duševného zdravia detí a mládeže na účely výmeny informácií, vzájomnej podpory a osvedčenia prostredníctvom ambasádorov pre mládež⁵³.

8. ZDRAVIE DETÍ 360

- V roku 2023 Komisia vypracuje súbor **nástrojov prevencie** zameraný na prevenciu, včasnú intervenciu v prípade ohrozených detí a riešenie vzájomného vzťahu medzi duševným a telesným zdravím a kľúčovými determinantmi zdravia⁵⁴. Osobitná pozornosť sa bude venovať rizikám šikanovania vo vzdelávacom prostredí.

9. PRVÁ HLAVNÁ INICIATÍVA ZAMERANÁ NA MLÁDEŽ (HLAVNÁ INICIATÍVA NÁSTROJA TECHNICKEJ PODPORY 2023⁵⁵)

- V roku 2023 vyvinie Komisia v úzkej spolupráci s deťmi a mladými ľuďmi⁵⁶ **nástroje pre deti a mladých ľudí** (v hodnote 2 milióny EUR), vďaka ktorým sa budú môcť aktívne venovať napríklad zdravému životnému štýlu či prevencii problémov duševného zdravia.

10. ZDRAVÉ OBRAZOVKY, ZDRAVÁ MLÁDEŽ

Komisia podporí tieto aktivity:

- pokračovanie vo vykonávaní stratégie Lepší internet pre deti (stratégia BIK+)⁵⁷,
- praktické usmernenia pre orgány týkajúce sa zlepšenia **ochrany detí v digitálnom svete** doplnené monitorovaním vplyvu digitálnej transformácie na pohodu detí prostredníctvom portálu Lepší internet pre deti,
- **kódex správania týkajúci sa koncepcie primeranej veku**⁵⁸, ktorého vytvorenie má Komisia uľahčiť a ktorý vychádza z nových pravidiel aktu o digitálnych službách,

[approach#:~:text=A%20Whole%2DSchool%20Approach%20to,pupils%20in%20school%20safety%20management.](#)

⁵³ V rámci iniciatívy „Spoločne zdravšie“ a bude financovaná v rámci [programu EU4Health](#).

⁵⁴ V rámci iniciatívy „Spoločne zdravšie“ a bude sa financovať v rámci [programu EU4Health](#).

⁵⁵ 2 milióny EUR v rámci [Nástroja technickej podpory 2023](#); projekt bude spustený na jeseň 2023.

⁵⁶ Komisia bude spolu s Detským fondom OSN (UNICEF) poskytovať [technickú podporu](#) Cypru, Taliansku, Slovinsku a Andalúzii na zlepšenie spolupráce medzi rôznymi sektormi, ako je sektor zdravia, sektor vzdelávania, sektor sociálnych služieb a systémov na ochranu detí.

⁵⁷ [Stratégia vytvárania lepšieho internetu pre deti](#).

⁵⁸ Kódex správania týkajúci sa koncepcie primeranej veku bude podporovať vykonávanie článku 28 aktu o digitálnych službách a bude uznaný ako kódex podľa článku 45 aktu o digitálnych službách.

- uľahčenie ďalšej činnosti podľa **kódexu správania týkajúceho sa boja proti nezákonným nenávisným prejavom online** v zmysle aktu o digitálnych službách⁵⁹ a jej zintenzívnenie.

Komisia odporúča členským štátom, aby spolupracovali na politikách a iniciatívach zameraných na špecifické výzvy súvisiace s **duševným zdravím detí a mladých ľudí** a aby sa zaoberali súvislosťami medzi problémami duševného zdravia, determinantmi zdravia a používaním digitálnych nástrojov. Komisia vyzýva členské štáty, aby vo svojich vnútroštátnych stratégiách v oblasti duševného zdravia označili deti za prioritnú cieľovú skupinu a vytvorili siete s rodinami, školami, mládežou a inými zainteresovanými stranami a inštitúciami, ktoré sa venujú problematike duševného zdravia detí. Členské štáty sú vyzývané, aby čo najskôr zabezpečili lepší prístup **detí** k službám v oblasti duševného zdravia, ako aj rovnaký a jednoduchý prístup k zdravej výžive a pravidelnej fyzickej aktivite, bezpečné a priaznivé prostredie pre ich život a ich ochranu pred konzumáciou alkoholu, tabaku a pred problémami s užívaním drog, ako aj pred negatívnymi vplyvmi používania digitálnych technológií. Členské štáty sú vyzývané, aby **implementovali inovačné prístupy a najlepšie postupy** identifikované v iniciatíve „Spoločne zdravšie“ zameranej na duševné zdravie detí a mladých ľudí a aby sa zapojili do spolupráce v rámci iniciatívy, ktorej cieľom je **riešiť vplyv determinantov zdravia** vrátane hospodárskych, komerčných, sociálnych a environmentálnych determinantov, ako aj vplyv digitálnej transformácie na duševné zdravie a pohodu detí a mládeže.

d) Pomáhať tým, ktorí to najviac potrebujú

Duševné ochorenie sprevádzajú mnohé formy znevýhodnenia, preto treba ľudom v **zraniteľných situáciách** venovať osobitnú pozornosť. Každý z nich môže patriť do jednej alebo viacerých zraniteľných skupín zároveň, napríklad to môžu byť osamelé matky v chudobe či osoby so zdravotným postihnutím, ktoré sa zotavujú z vážnej choroby.

V kontexte neľahkých demografických zmien musia byť služby v oblasti **duševného zdravia, sociálne služby a služby dlhodobej starostlivosti** prístupné, cenovo dostupné, integrované, komunitné⁶⁰ a ľahko využiteľné. **Starší ľudia**⁶¹ by mali mať možnosť viesť zdravý a aktívny život, starať sa svoje duševné zdravie, zintenzívniť svoje sociálne kontakty⁶², a tým obmedziť pocit osamelosti. Treba podporovať kreatívne riešenia, ako napríklad medzigeneračné bývanie.

⁵⁹ V prípade aktivít súvisiacich s kódexami správania sa očakáva zapojenie Európskeho výboru pre digitálne služby.

⁶⁰ Systém integrovanej starostlivosti o starších ľudí znamená, že seniori dostávajú potrebnú zdravotnú starostlivosť tam a vtedy, keď ju potrebujú: [Oddelenie pre starnutie a zdravie \(who.int\)](#).

⁶¹ V roku 2021 malo viac ako 20,8 % obyvateľstva EÚ nad 65 rokov a podľa odhadov by sa toto číslo malo do roku 2058 zvýšiť na 30,3 %: [Závery Rady o začleňovaní otázky starnutia do verejných politík](#).

⁶² [Závery Rady o ľudských právach, účasti a životných podmienkach seniorov v ére digitalizácie](#).

Komisia zvyšuje informovanosť o potrebe riešenia **osamelosti a sociálnej izolácie** v záujme podpory dobrého duševného zdravia⁶³ a podporí členské štáty zberom a prenosom najlepších postupov na portáli EÚ s najlepšími postupmi.

U **žien** je pravdepodobnosť depresie takmer dvakrát vyššia ako u mužov. Je to spôsobené viacerými faktormi, ako sú biológia, životná situácia a kultúrne stresové faktory⁶⁴.

Obzvlášť zraniteľné sú obeť **rodovo motivovaného násillia**. Komisia plánuje zvýšiť ochranu a podporu **obetí rodovo motivovaného násillia**, vrátane násillia na internete, implementáciou budúcich záväzkov, ktoré EÚ vyplývajú z **Istanbulského dohovoru**⁶⁵ a pripravovanej smernice EÚ týkajúcej sa **násillia páchaného na ženách a domáceho násillia**⁶⁶. Komisia bude riešiť prevenciu pred **škodlivými praktikami voči ženám a dievčatám**⁶⁷ a bojovať proti nim zriadením siete EÚ na predchádzanie **rodovo motivovanému násilliu** a domácejmu násilliu. V záujme ochrany duševného zdravia tak dieťaťa, ako aj matky⁶⁸ treba riešiť **popôrodnú depresiú**, ako aj ďalšie problémy s duševným zdravím, ktoré môžu vzniknúť počas tehotenstva a neskôr. V rámci projektu *HappyMums* (Šťastné mamičky)⁶⁹ financovaného EÚ sa plánuje výskum fyziologických mechanizmov, ktorý umožní efektívne klinické zákroky podložené vedeckými dôkazmi. Treba riešiť aj problémy, ako sú nerovnosti v prístupe k rovnakému odmeňovaniu a/alebo k zamestnaniu, vrátane dočasných pracovných zmlúv, nerovnosti pri rozdelení povinností v domácej a rodinnej starostlivosti či ekonomické tlaky a finančná závislosť, ktorým sú ženy vystavované. Komisia prispeje k zlepšeniu situácie tým, že zabezpečí, aby členské štáty v plnej miere a správne transponovali a uplatňovali právne predpisy EÚ týkajúce sa rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami v otázkach zamestnania a povolania, rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom rodičov a opatrovateľov, ako aj transparentnosti odmeňovania.

Diskriminácia na základe sexuálnej orientácie, rodovej identity, rodového vyjadrenia alebo pohlavných znakov môže mať vplyv aj na duševné zdravie, najmä u mladých ľudí. Psychologické ťažkosti vyvolané skúsenosťami s marginalizáciou, diskrimináciou a stigmatizáciou (tzv. menšinový stres), zvyšujú riziko samovražedného správania, sebapoškodzovania alebo depresie a budú sa riešiť v súlade so stratégiou pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025⁷⁰.

Fyzické a sexuálne násillie a hrozby, ktorým čelia **obeť obchodovania s ľuďmi**, majú trvalé následky na duševné zdravie⁷¹. V smernici o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu sa uznávajú osobitné potreby obetí s problémami duševného zdravia a ponúkajú

⁶³ [Loneliness \(europa.eu\)](https://europa.eu/loneliness). [Osamelosť (europa.eu)]

⁶⁴ [WMH REVIEW FINAL \(who.int\)](https://www.who.int/publications/m/item/wmh-review-final) [ŠTÚDIA MENTÁLNEHO ZDRAVIA ŽIEN (who.int)]

⁶⁵ Istanbulský dohovor: [Opatrenia na boj proti násilliu na ženách a domácejmu násilliu](https://eur-lex.europa.eu/lexuris/ui/101057390).

⁶⁶ [EUR-Lex - 52022PC0105 - SK - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/lexuris/ui/101057390).

⁶⁷ [Pracovný program Komisie na rok 2023](https://cordis.europa.eu/project/id/101057390).

⁶⁸ <https://cordis.europa.eu/project/id/101057390>.

⁶⁹ [Projekt HappyMums](https://cordis.europa.eu/project/id/101057390).

⁷⁰ [Únia rovnosti: Stratégia pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025](https://cordis.europa.eu/project/id/101057390).

⁷¹ [Štúdia o hospodárskych, sociálnych a ľudských nákladoch spojených s obchodovaním s ľuďmi v rámci EÚ – Úrad pre vydávanie publikácií EÚ \(europa.eu\)](https://cordis.europa.eu/project/id/101057390).

špecializované zdravotnícke služby a dlhodobá podpora v liečbe a rehabilitácii. Komisia uľahčuje a presadzuje programy na podporu obetí pri ich liečbe a reintegrácii⁷², ako sú zdravotnícke a psychologické služby, najmä využívaním Fondu pre azyl, migráciu a integráciu⁷³.

Mnohé zdravotné problémy môžu viesť k problémom s duševným zdravím alebo ich zhoršiť, napríklad medzi **pacientmi s rakovinou**, u ktorých sú duševné problémy druhou hlavnou príčinou smrti. Rakovina nepostihuje iba vaše telo, ale ovplyvňuje aj vaše myslenie a pocity a často vedie k depresii, úzkosti a strachu.

Zdravotné postihnutie môže často ľudí vystaviť vyššiemu riziku vzniku problémov s duševným zdravím a to si môže vyžadovať prispôsobenie prístupov v súlade so stratégiou v oblasti práv **osôb so zdravotným postihnutím**⁷⁴, ktorá sa vzťahuje na opatrenia s osobitným významom pre ľudí s duševným poruchami a mentálnou retardáciou, ako napríklad podpora členských štátov pri uplatňovaní osvedčených postupov deinštitucionalizácie v oblasti duševného zdravia.

Samostatnosť, nezávislosť a zapojenie sa do spoločnosti súvisia s duševným zdravím a sú obzvlášť dôležité v prípade starších ľudí a osôb so zdravotným postihnutím. Preto je nevyhnutné zabezpečiť fyzickú, sociálnu a finančnú dostupnosť, a to aj zlepšením prístupu na trh práce a uľahčením ich návratu do zamestnania. Dve z usmernení k balíku opatrení v oblasti zamestnanosti osôb so zdravotným postihnutím, ktoré sú určené zamestnávateľom, sa venujú práci s chronickými chorobami a návratu do zamestnania⁷⁵. Komisia do konca roka 2023 vydá aj usmernenia pre členské štáty, ktoré sa týkajú **nezávislého života a začlenenia** do komunity, a v roku 2024 predloží rámec pre sociálne služby excelentnosti pre osoby so zdravotným postihnutím, ktorého súčasťou bude aj duševné zdravie.

Sú známe prípady, v ktorých príznaky **postkovidových stavov**, všeobecne známe ako dlhodobý COVID, negatívne ovplyvňujú duševné zdravie⁷⁶, pričom práve zlý duševný stav môže zvyšovať riziko ochorenia dlhodobým COVID-om. Komisia preto v roku 2023 zriadi **v spolupráci s expertmi z členských štátov sieť pre dlhodobý COVID**.

Utečenci a vysídlené osoby, zvlášť tie, ktoré utekajú pred vojnou, prenasledovaním alebo konfliktom (napr. vysídlené osoby z Ukrajiny) sú náchylnejšie na problémy s duševným zdravím⁷⁷ a vyžadujú rýchly zákrok, ktorý by im pomohol zbaviť sa stresu. V tejto súvislosti bude Komisia aj naďalej pomáhať pri zintenzívnení psychosociálnej podpory pre vysídlené

⁷² V súlade so [stratégiou EÚ v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi \(2021 – 2025\)](#).

⁷³ [Fond pre azyl, migráciu a integráciu \(2021 – 2027\) \(europa.eu\)](#).

⁷⁴ V roku 2021 prijala Európska komisia [stratégiu v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím](#) (2021 – 2030) v súlade s Dohovorom OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorého zmluvnými stranami je aj EÚ a jej členské štáty.

⁷⁵ [Balík opatrení v oblasti zamestnanosti osôb so zdravotným postihnutím](#).

⁷⁶ [Vzťah medzi dlhodobým COVID-om a duševným zdravím: nové chronické ochorenie, ktoré kopíruje existujúce vzorce – PubMed \(nih.gov\)](#).

⁷⁷ WHO odhaduje, že 1 z 5 ľudí, ktorí dnes prežívajú hrôzy vojny, bude v priebehu nasledujúcich 10 rokov čeliť zhoršeniu duševného zdravia a u 1 z 10 to prerastie do vážneho ochorenia, akým je posttraumatická stresová porucha alebo psychóza.

osoby, a najmä pri poskytovaní psychologickej prvej pomoci ľuďom postihnutým ruskou útočnou vojnou na Ukrajine⁷⁸.

Komisia otvorí výzvu na predkladanie návrhov v rámci Fondu pre azyl, migráciu a integráciu⁷⁹ s úmyslom odstrániť prekážky, ktoré migrantom bránia v prístupe k zdravotným službám vrátane služieb v oblasti duševného zdravia a psychologickej pomoci.

Choré duševné zdravie je u **ľudí bez domova**⁸⁰ bežné, pričom dlhodobé a opakované bezdomovectvo tento zlý duševný stav, prípadne zdravotné postihnutie iba zhoršuje. V rámci **európskej platformy na boj proti bezdomovectvu** sa riešia aj problémy duševného zdravia.

Aj **Rómovia** môžu byť vystavení vyššiemu riziku problémov s duševným zdravím vzhľadom na ich často zložitú situáciu vyplývajúcu z nízkeho sociálno-ekonomického príjmu, životných podmienok a vylúčenia, z nedostatočného prístupu k vzdelávaniu a zamestnaniu, nevhodného bývania, segregácie, vylúčenia a diskriminácie, ktoré môžu súvisieť aj s ich telesným zdravím. Strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov zahŕňa sektorový cieľ zlepšiť zdravie Rómov a zvýšiť efektivitu rovnosti prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti a sociálnym službám⁸¹.

Obete trestných činov, zvlášť tie, ktoré utrpeli značnú ujmu v dôsledku závažnosti trestného činu alebo pre svoje vlastné charakterové vlastnosti, ako sú obeť terorizmu, obeť obchodovania s ľuďmi, obeť trestných činov z nenávisti, detské obeť alebo akékoľvek iné obeť, ktoré potrebujú psychologickú pomoc, by mali mať prístup k takejto pomoci bezplatne a tak dlho, ako to bude potrebné. V súvislosti s pripravovanou **revíziou smernice o právach obetí**⁸² Komisia pracuje na zlepšení prístupu obetí k psychologickej pomoci, a to najmä zabezpečením bezplatných konzultácií s psychológom tak dlho, ako je pre každú z týchto obetí potrebné.

Ľudia **žijúci vo vidieckych alebo odlahľých oblastiach**, ako sú napríklad farmári, čelia osobitným výzvam v oblasti duševného zdravia spojeným s rizikom odpojenia a nedostatočným prístupom k službám v oblasti duševného zdravia. Miera samovrážd medzi farmármi je v niektorých členských štátoch o 20 % vyššia ako celoštátny priemer⁸³, a preto sa ráta s poskytnutím podpory na zlepšenie ich odolnosti. Z fondov SPP je možné podporovať činnosti zamerané na zvyšovanie informovanosti, a to aj v oblasti duševného zdravia, napríklad formou poľnohospodárskych poradenských služieb. Okrem toho by sa dali využiť aj

⁷⁸ Pozri hlavnú akciu „Podpora duševného zdravia vysídlených a vojnou postihnutých ľudí z Ukrajiny“.

⁷⁹ [Fond pre azyl, migráciu a integráciu \(2021 – 2027\) \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/en/fund-azyl-migracia-integracia-2021-2027).

⁸⁰ Služby sociálnej a zdravotnej starostlivosti pre bezdomovcov: diskusný dokument v rámci európskej platformy na boj proti bezdomovectvu, Nicholas Pleace (2023).

⁸¹ https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf.

⁸² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57 – 73).

⁸³ Správa Public Health France za rok 2018.

iné fondy, ako napríklad Európsky sociálny fond+ alebo Európsky fond regionálneho rozvoja, čím by sa zvýšili investície do služieb sociálnej podpory vo vidieckych a odľahlých oblastiach, a tým by sa zaručilo, aby boli dostupné pre tých farmárov a ľudí pracujúcich v poľnohospodárstve, ktorí to potrebujú, bez ohľadu na miesto ich bydliska.

HLAVNÉ INICIATÍVY

11. OCHRANA OBETÍ TRESTNÝCH ČINOV

- Do 2. štvrťroka 2023 bude Komisia usilovať o zlepšenie prístupu obetí trestných činov k psychologickému pomoci a podpore duševného zdravia revíziou smernice, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti **práv, podpory a ochrany obetí trestných činov**.

12. MISIA RAKOVINA: PLATFORMA PRE MLADÝCH, KTORÍ SA VYLIEČILI Z RAKOVINY

- Komisia zriadi v rámci misie proti rakovine v programe Horizont⁸⁴ Európa pre **mladých, ktorí sa vyliečili z rakoviny**, platformu ako nástroj pomoci na zlepšenie ich duševného stavu.
- Komisia bude podporovať spoluprácu medzi členskými štátmi pri poskytovaní psychologického podpory onkologickým pacientom, ich opatrovateľom a rodinám (8 miliónov EUR)⁸⁵.

Komisia vyzýva členské štáty, aby zlepšili prístup starších ľudí k digitálnym nástrojom s preukázaným úžitkom v snahe zlepšiť ich duševné zdravie a pomôcť im zapojiť sa do spoločenského života. Členské štáty sa vyzývajú, aby zhromažďovali údaje o stave duševného zdravia ľudí v zraniteľných situáciách, vrátane bezdomovcov, a o dostupnosti služieb v marginalizovaných, vzdialených a znevýhodnených oblastiach. Komisia žiada členské štáty, aby zabezpečili rovnaký a bezproblémový prístup ku kvalitným a cenovo dostupným službám zdravotnej a sociálnej starostlivosti, najmä pre skupiny, ktoré sú najviac ohrozené alebo žijú v marginalizovaných či odľahlých lokalitách⁸⁶, a aby riešili osobitnú situáciu Rómov zlepšením ich prístupu k službám v oblasti duševného zdravia, ako aj základným preventívnym opatreniam, napríklad formou osvetových kampaní. Komisia žiada členské štáty aj o to, aby zaviedli osvedčené postupy na deinštitucionalizáciu, a to aj pre deti, a aby zlepšili prechod na komunitné služby starostlivosti.

⁸⁴ [Misia EÚ: Rakovina \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/).

⁸⁵ Finančná podpora v rámci pracovného programu EU4Health 2023: granty na akciu CR-g-23-19.01 týkajúcu sa aspektov duševného zdravia onkologických pacientov a osôb, ktoré sa vyliečili z rakoviny.

⁸⁶ Ako sa napríklad uvádza v [odporúčaní Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov](#).

e) Riešiť psychosociálne riziká na pracoviskách

Ľudia strávia podstatnú časť svojho života v práci, preto je dobré pracovné prostredie pre ich zdravie kľúčové. Stres a psychosociálne riziká na pracovisku môžu mať vplyv na duševné zdravie a viesť k nižšej spokojnosti s prácou, ku konfliktom, k nižšej produktivite, absenciám a fluktuácii. Duševné zdravie je predpokladom k pracovným schopnostiam, zručnostiam a k produktivite. Napriek tomu približne polovica európskych pracovníkov považuje stres na svojom pracovisku za bežný a za príčinu takmer polovice všetkých vymeškaných pracovných dní. Psychosociálne riziká a pracovný stres zároveň patria medzi najväčšie výzvy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Nové formy práce, ktoré so sebou priniesla **digitalizácia** a ktoré ešte urýchlila **pandémia ochorenia COVID-19** (ako sú práca cez platformy a práca na diaľku), ovplyvňujú duševné zdravie pracujúcich napriek tomu, že sa flexibilita týchto foriem práce môže ukázať ako prospešná. Ukázalo sa, že kritický personál, najmä zdravotnícki a sociálni pracovníci, je v období po pandémii najviac vystavovaný psychosociálnym rizikám súvisiacim s prácou⁸⁷.

Podľa právnych predpisov EÚ v oblasti **bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci** (BOZP)⁸⁸ sú to zamestnávateľia, ktorí zohrávajú hlavnú úlohu pri zaisťovaní bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov. Komisia sa vo svojich strategických rámcoch BOZP⁸⁹ už roky zaoberá psychosociálnymi rizikami a duševným zdravím pri práci. Osobitný dôraz na duševné zdravie a psychosociálne riziká sa kladie v oznámení „Strategický rámec EÚ v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na roky 2021 – 2027“⁹⁰.

Potreba zvážiť ďalší postup, pokiaľ ide o **právo na odpojenie sa**, ako neoddeliteľnú súčasť znižovania pracovného stresu a podpory lepšej rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, či **právo na návrat do práce** po duševnej chorobe, ale aj psychologicky bezpečné pracovné prostredie sú kľúčové tak pre podporu duševného zdravia, ako aj pre vytvorenie inkluzívnejšej spoločnosti.

Komisia víta nový pracovný program európskych medziodvetvových sociálnych partnerov na roky 2022 – 2024, ako aj prebiehajúce rokovania o novej dohode týkajúcej sa práce na diaľku a práva na odpojenie sa, ktorá má byť predložená na prijatie v podobe právne záväznej dohody implementovanej smernicou. Komisia bude aj naďalej **podporovať sociálnych partnerov** v ich úsilí rokovať o novej dohode týkajúcej sa práce na diaľku a práva na odpojenie sa tým, že bude uľahčovať diskusie a identifikáciu najlepších postupov a posudzovať existujúce postupy a pravidlá týkajúce sa práva na odpojenie sa. Prebiehajúce

⁸⁷ Pozri <https://osha.europa.eu/en/publications/osh-pulse-occupational-safety-and-health-post-pandemic-workplaces>.

⁸⁸ [Právne predpisy v oblasti bezpečnosti a zdravia](#). [Bezpečnosť a zdravie pri práci EU-OSHA \(europa.eu\)](#). V rámcovej smernici o BOZP (89/391/EHS) sa stanovuje povinnosť zamestnávateľa vyhodnotiť bezpečnostné a zdravotné riziká pracovníkov vrátane psychosociálnych rizík a zaviesť ochranné opatrenia. Aspektmi súvisiacimi s psychosociálnymi rizikami na pracovisku sa zaoberá aj smernica o zobrazovacích jednotkách (90/270/EHS), smernica o pracoviskách (89/654/EHS) a smernica o prevencii poranení ostrými predmetmi v nemocničnom a zdravotníckom sektore (2010/32/EÚ).

⁸⁹ Napríklad KOM(2002) 118, KOM(2007) 62, COM(2014) 0332.

⁹⁰ COM(2021) 323 final.

rokovania sociálnych partnerov súvisia s uznesením Európskeho parlamentu z januára 2021 o práve na odpojenie sa a Komisia sa zaviazala dohliadať na ďalší vývoj.

Komisia zabezpečí, aby agentúra EU-OSHA⁹¹ dokončila prehľad o BOZP a digitalizácii týkajúci sa duševného zdravia na pracovisku, ktorým sa implementuje prehľad BOZP o psychosociálnom a duševnom zdraví na pracovisku vrátane informácií o osvedčených postupoch týkajúcich sa návratu do práce a práce s duševnými chorobami a prehľadu o BOZP v odvetviach zdravotníctva a sociálnej starostlivosti. Komisia zabezpečí, aby agentúra EU-OSHA poskytla aktualizované usmernenia v nadväznosti na publikáciu z roku 2018 s názvom „Zdraví pracovníci, prosperujúce spoločnosti – praktická príručka k dobrým podmienkam na pracovisku“⁹² a aby do roku 2024 podala správu o realizácii projektu týkajúceho sa osvedčených postupov na podporu pracovníkov s duševnou chorobou súvisiacou či nesúvisiacou s prácou tak, aby mohli zostať v práci alebo sa po chorobe úspešne vrátili do práce.

Na samite o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci (BOZP), ktorý sa konal 15. a 16. mája 2023 pod záštitou švédskeho predsedníctva a Európskej komisie, boli psychosociálne riziká a duševné zdravie pri práci označené za rastúce problémy v oblasti BOZP, ktoré si vyžadujú ďaleko viac pozornosti⁹³. Komisia plánuje nadviazať na závery samitu s úmyslom zlepšiť stav duševného zdravia na pracoviskách pri plnom rešpektovaní zásady tripartity. Bude tiež **pokračovať v revízii** smernice o pracoviskách (89/654/EHS)⁹⁴ a smernice o práci so zobrazovacími jednotkami (90/270/EHS)⁹⁵. V neposlednom rade Komisia podporí vykonávanie **európskej stratégie v oblasti starostlivosti**⁹⁶ krokmi, ktoré prispievajú k duševnej pohode opatrovateľov a opatrovaných.

HLAVNÉ INICIATÍVY⁹⁷

13. INICIATÍVA NA ÚROVNI EÚ TÝKAJÚCA SA PSYCHOSOCIÁLNYCH RIZÍK

- Komisia vykoná partnerské hodnotenie legislatívnych prístupov a prístupov k presadzovaniu práva s cieľom riešiť **psychosociálne riziká na pracoviskách** v členských štátoch a na základe výsledkov tohto hodnotenia a pripomienok sociálnych partnerov predloží v strednodobom horizonte iniciatívu na úrovni EÚ týkajúcu sa psychosociálnych rizík.

14. KAMPANE EÚ NA PRACOVISKÁCH

- **Celoúnijná kampaň agentúry EU-OSHA pre zdravé pracoviská – Bezpečná a zdravá práca v digitálnom veku**, ktorá je zameraná aj na duševné zdravie pri práci (2023 – 2025);

91 Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (europa.eu).

92 Zdraví pracovníci, prosperující podniky – praktická příručka k dobrým podmínkám na pracovišti.

93 [https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10582#navItem-](https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10582#navItem-1)

94 Smernica Rady o minimálnych požiadavkách na bezpečnosť a ochranu zdravia na pracovisku.

95 Smernica Rady o práci so zobrazovacími jednotkami.

96 Európska stratégia v oblasti starostlivosti.

⁹⁷ Finančná podpora z rozpočtu agentúry EU-OSHA.

- **Celoúnijná kampaň agentúry EU-OSHA pre zdravé pracoviská zameraná na psychosociálne riziká a duševné zdravie pri práci**, orientovaná na nové či prehliadané profesie, vrátane odvetví poľnohospodárstva a stavebníctva, a skupiny vrátane nízkokvalifikovaných, migrujúcich alebo mladých pracovníkov (2026 – 2027/28).

Členské štáty sa vyzývajú, aby zvyšovali informovanosť **poľnohospodárov a obyvateľstva vo vidieckych oblastiach** o problémoch duševného zdravia, aj vďaka podpore zo spoločnej poľnohospodárskej politiky, a vypracovali a vykonávali politiky a najlepšie postupy s cieľom obrátiť pozornosť na prevenciu a **posilniť odolnosť** kritického personálu vrátane zdravotníckych pracovníkov, učiteľov a poľnohospodárov. V snahe pomôcť členským štátom Komisia zabezpečí, aby agentúra EU OSHA vypracovala správu, ktorá bude **riešiť psychosociálne riziká v odvetví poľnohospodárstva**.

Členské štáty sa zároveň vyzývajú, aby v rámci prevencie psychosociálnych rizík aj naďalej podporovali používanie príručky vydané Výborom vedúcich predstaviteľov inšpekcie práce (SLIC)⁹⁸ v záujme zvýšenia efektívnosti monitorovania a inšpekcií predpisov v oblasti BOZP v tejto súvislosti, a aby sa zúčastňovali na školeniach SLIC určených inšpektorom práce.

f) Posilniť systémy duševného zdravia a zlepšiť prístup k liečbe a starostlivosti

Posilnenie systémov duševného zdravia a zlepšenie prístupu k liečbe a starostlivosti sú preto hlavnými cieľmi.

Právo každého na včasný prístup k cenovo dostupnej a kvalitnej preventívnej a liečebnej starostlivosti je jednou z kľúčových zásad Európskeho piliera sociálnych práv. Ľudia v EÚ, ktorí majú problémy s duševným zdravím, mnohokrát nemajú jednoduchý a rovnaký prístup k pomoci, ktorá je pre nich často cenovo neúnosná. Pokiaľ ide o schopnosť systémov zdravotnej starostlivosti uspokojovať potreby ľudí s chorým duševným zdravím⁹⁹, tá je medzi jednotlivými členskými štátmi i v rámci nich rozdielna. Rozdiely podľa pohlavia, etnickej príslušnosti, geografickej polohy vrátane rozdielov medzi mestom a vidiekom, podľa vzdelania, veku a sexuálnej orientácie, rodovej identity a pohlavných znakov výrazne ovplyvňujú duševné zdravie obyvateľstva a jeho prístup k adekvátnej starostlivosti.

Je nevyhnutné **identifikovať najlepšie postupy a inovatívne riešenia** na zlepšenie možností, kvality, cenovej dostupnosti starostlivosti o duševné zdravie a prístupu k nej. V záujme riešenia **nerovností** by sa ľuďom v zraniteľných situáciách vrátane vysídlených osôb, utečencov, migrantov a osôb so zdravotným postihnutím, ako aj LGBTIQ osôb, mala poskytovať starostlivosť zodpovedajúca ich potrebám. Netreba zabúdať ani na osobitnú

⁹⁸ <https://osha.europa.eu/en/legislation/guidelines/labour-inspectors-guide-assessing-quality-risk-assessments-and-risk-management-measures-regard-prevention-msds>

⁹⁹ Správa *Health at a Glance* (Zdravie v skratke): Európa 2022 (pozri poznámku pod čiarou č. 37 na strane 8).

starostlivosť o ľudí s komorbiditami a uľahčiť im prístup k účinnej liečbe, najmä osobám s poruchami spojenými s užívaním drog, v súlade so Stratégiou EÚ v oblasti drog na obdobie 2021 – 2025 a súvisiacim akčným plánom.

Skvalitnenie **odbornej prípravy zdravotníckeho personálu** je nevyhnutným predpokladom k ďalšiemu zlepšovaniu zručností a kvality starostlivosti, ale aj k znižovaniu stigmatizácie a diskriminácie a posilneniu odolnosti jedného z najviac vyťažených sektorov pracujúceho obyvateľstva. Európsky rok zručností ponúka zainteresovaným stranám jedinečnú príležitosť na zintenzívnenie odbornej prípravy odborníkov v oblasti duševného zdravia.

Malo by sa zväžiť **využitie digitálnych** nástrojov (napr. telemedicíny, tiesňových liniek pomoci) pre ľudí, ktorí potrebujú lepšie informácie a lepšiu starostlivosť, vrátane ľudí žijúcich na vidieku.

Predpisovanie sociálnych činností (tzv. sociálny predpis) je inovatívny prístup k zlepšeniu pohody a zdravia vrátane duševného zdravia. Na individuálnej úrovni dokáže sociálny predpis poskytnúť človeku potrebné poznatky, motiváciu a dôveru, ktoré mu pomôžu lepšie kontrolovať a zlepšovať svoje zdravie a pohodu¹⁰⁰. Tento prístup sa dá uplatniť v prostredí primárnej zdravotnej starostlivosti, kde lekári alebo iní zdravotnícki pracovníci môžu predpisovať činnosti, ktoré zodpovedajú potrebám a záujmom danej osoby, napríklad pobyt v prírode, šport, joga alebo spoločenské a kultúrne aktivity¹⁰¹.

Komisia bude aj naďalej pripravovať opatrenia na pomoc členským štátom pri riešení **neuspokojených potrieb v oblasti liekov** a preskúma **možnosti telemedicíny** na zlepšenie prístupu k službám v oblasti duševného zdravia¹⁰². Do **zdravotných profilov krajín za rok 2023** bude v rámci projektu Stav zdravia v EÚ zahrnutá **kapitola o duševnom zdraví**. Komisia navyše spustí proces dobrovoľnej spolupráce s členskými štátmi (využitím **otvorenej metódy koordinácie**), aby zvýraznila súvislosti medzi kultúrou a duševným zdravím. V neposlednom rade dôjde aj k preskúmaniu **možností využitia nových technológií** pri prevencii a liečbe chorého duševného zdravia duševného stavu, ktoré vykoná **expertná skupina pre posudzovanie výkonnosti systémov zdravotnej starostlivosti**¹⁰³.

Na uľahčenie prijímania informovaných rozhodnutí treba skvalitniť **zber a monitorovanie údajov**. Mali by sa vypracovať nové štatistiky a ukazovatele, ktoré by sa postupne začlenili do tvorby politík tak, aby bolo možné zohľadniť otázky, ako napríklad nerovnosti, fyzické a duševné zdravie a význam prírody pre ľudí, a posúdiť vplyv opatrení a možnosti financovania. Pomôže to monitorovať pokrok pri zlepšovaní životných podmienok, uľahčiť

¹⁰⁰ [Globálne trendy v oblasti sociálnych predpisov – PubMed \(nih.gov\).](#)

¹⁰¹ [Systematický prehľad predpisovania sociálnych činností starším osobám: ako ďalej? – PubMed \(nih.gov\).](#)

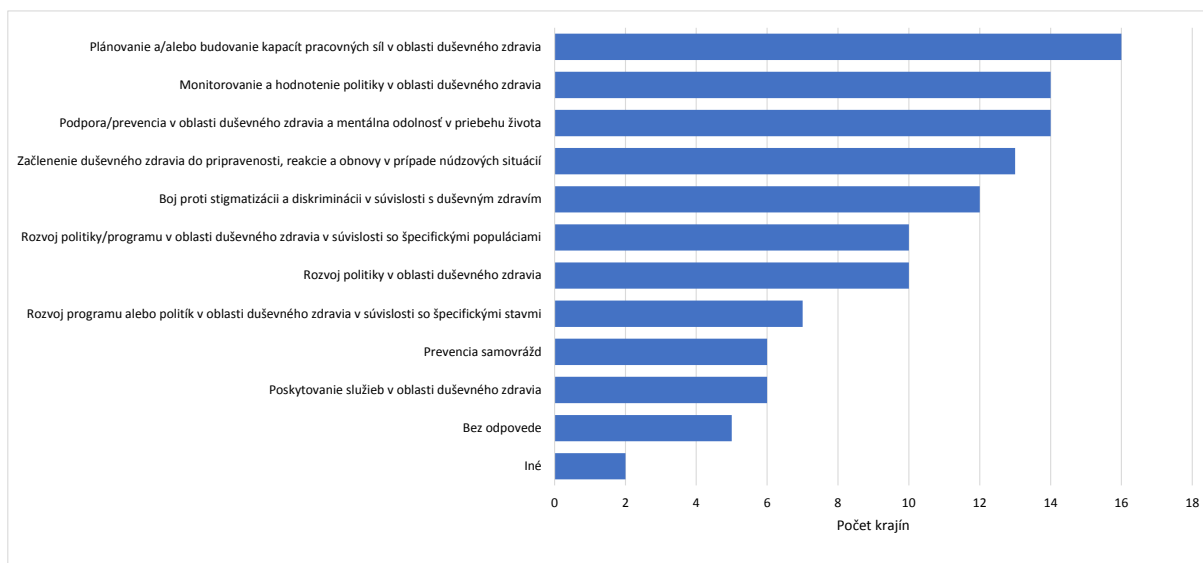
¹⁰² [EUR-Lex - 52012SC0414 - SK - EUR-Lex \(europa.eu\).](#)

¹⁰³ Správa expertnej skupiny „Mapovanie metriky podpory zdravia a prevencie chorôb na účely posúdenia výkonnosti systémov zdravotnej starostlivosti“ obsahuje prípadovú štúdiu o duševnom zdraví a najlepšie postupy v oblasti tzv. sociálnych predpisov.

komunikáciu o politických výzvach a možnostiach ich riešenia spôsobom zameraným na ľudí a planétu¹⁰⁴.

Členské štáty už naznačili silnú potrebu podpory v oblasti plánovania pracovných síl a/alebo budovania kapacít, monitorovania a hodnotenia politiky v oblasti duševného zdravia, ako aj podpory a prevencie duševného zdravia (obrázok 1)¹⁰⁵.

Obrázok 1 – Prioritné potreby členských štátov v oblasti budovania kapacít (27 členských štátov EÚ, Nórsko a Island)

Na riešenie týchto potrieb sa zmobilizuje finančná podpora na úrovni EÚ tak, aby sa posilnila schopnosť členských štátov prijímať potrebné opatrenia. Súčasťou toho bude aj väčší počet lepšie vyškolených odborníkov na problémy súvisiace s duševným zdravím. Bude to znamenať aj prechod od inštitucionalizovanej ku komunitnej starostlivosti.

Viacere členské štáty zahrnuli do svojich **plánov obnovy a odolnosti** opatrenia na zlepšenie starostlivosti o duševné zdravie svojich obyvateľov. Urobili tak v súlade s **odporúčaniami pre jednotlivé krajiny** prijatými v rámci **európskeho semestra 2020**, v ktorých sa všetky členské štáty vyzývajú, aby zvýšili odolnosť svojich systémov zdravotnej starostlivosti. Na jar 2023 Komisia navrhla odporúčania pre jednotlivé krajiny, v ktorých sa zasadzuje za reformu zdravotnej starostlivosti v šiestich členských štátoch. V správach o jednotlivých krajinách týkajúcich sa iných šiestich členských štátov bola naopak uznaná potreba ďalšieho zlepšovania systémov zdravotnej starostlivosti tak, aby zodpovedali požiadavkám v plánoch podpory obnovy a odolnosti. Okrem toho všetky správy o jednotlivých krajinách prijaté

¹⁰⁴ [Strategický výhľad \(europa.eu\)](https://europa.eu/strategy/strategy-at-a-glance).

¹⁰⁵ Na podporu investícií a reforiem v členských štátoch v podobe cieleného budovania kapacít bol v apríli 2023 uskutočnený prieskum ako výsledok spolupráce medzi Komisiou, WHO a Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), ktorý poskytuje prehľad politik v oblasti duševného zdravia v členských štátoch.

v rámci európskeho semestra obsahujú osobitnú kapitolu venovanú zdraviu obyvateľstva a systémom zdravotnej starostlivosti v členských štátoch, kde sa vo viacerých prípadoch zdôrazňujú výzvy a plánované reformy spojené s duševným zdravím. V rámci európskeho semestra sa bude aj naďalej monitorovať vývoj v oblasti zdravotnej starostlivosti na úrovni jednotlivých krajín.

HLAVNÉ INICIATÍVY

15. INICIATÍVA ZA VIAC A LEPŠIE VYŠKOLENÝCH ODBORNÝCH PRACOVNÍKOV V EÚ

- Od roku 2023 Komisia posilní **odbornú prípravu** zdravotníckych a iných pracovníkov, ako sú učitelia a sociálni pracovníci. Nový cezhraničný program výmeny odborníkov v oblasti duševného zdravia sa rozbehne aj vďaka osobitnej finančnej podpore v rámci programu EU4Health (9 miliónov EUR). Mal by umožniť odbornú prípravu približne 2000 odborníkom v celej EÚ do roku 2026 a v priemere 100 výmen ročne.

16. TECHNICKÁ PODPORA REFORIEM DUŠEVNÉHO ZDRAVIA VO VIACERÝCH SEKTOROCH

Komisia:

- V roku 2024 zvýši ponuku a cenovú dostupnosť služieb v oblasti duševného zdravia pre ľudí tým, že na požiadanie ponúkne členským štátom **technickú podporu** pri navrhovaní a vykonávaní reforiem na zlepšenie ponuky integrovaných medziodvetvových služieb v oblasti duševného zdravia využitím nástroja technickej podpory¹⁰⁶.

17. ZHROMAŽĎOVANIE ÚDAJOV O DUŠEVNOM ZDRAVÍ

- Od roku 2025 Komisia zabezpečí, aby európsky prieskum zdravia formou rozhovoru (EHIS) zahŕňal dodatočné údaje o duševnom zdraví s cieľom zabezpečiť dôkladné monitorovanie a hodnotenie pokroku v oblasti duševného zdravia v celej EÚ.

Komisia vyzýva členské štáty, aby zabezpečili prístup k cenovo dostupnej zdravotnej starostlivosti o duševné zdravie, a to aj formou telemedicíny a v cezhraničnom kontexte. Vnútroštátne orgány by mali spolupracovať na príprave a realizácii projektov na zlepšenie služieb v oblasti duševného zdravia a **komunitnej starostlivosti a deinštitucionalizácie**¹⁰⁷ a najst' spôsoby postupovania prípadov odborníkom v oblasti duševného zdravia, kde by bola zohľadnená aj práca iných poskytovateľov služieb.

¹⁰⁶ [Hlavná iniciatíva TSI 2024 – duševné zdravie: Podpora pohody a duševného zdravia \(europa.eu\).](https://europa.eu/european-council/en/press-releases/2024/01/15)

¹⁰⁷ V súlade s [Dohovorom Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím \(UNCPRD\)](#).

g) Zbaviť sa stigmatizácie

Stigmatizácia a diskriminácia iba zvyrazňujú osobné a hospodárske následky chorého duševného zdravia. Diskriminácia voči ľuďom s problémami s duševným zdravím je bežná, najmä na sociálnych médiách, ale aj na pracoviskách, pričom 50 % pracovníkov sa domnieva, že priznanie duševnej choroby by negatívne ovplyvnilo ich kariéru¹⁰⁸.

Naše opatrenia sa musia riadiť zásadami reintegrácie a sociálneho začlenenia osôb postihnutých problémami s duševným zdravím. Investície do **zvyšovania informovanosti a lepšieho pochopenia duševného zdravia**, vrátane zaradenia vzdelávania v oblasti duševného zdravia a empatie do školských osnov, sú kľúčom k zlepšeniu situácie po zapojení všetkých zainteresovaných strán.

Každoročný Európsky týždeň duševného zdravia (ktorý sa koná v máji) a Svetový deň duševného zdravia¹⁰⁹ (10. október) sú osobitnými príležitosťami na riešenie stigmatizácie na úrovni EÚ.

Umenie a kultúra sú dôležité pri podpore pozitívneho myslenia a duševnej pohody jednotlivcov i celej spoločnosti tým, že podporujú sociálne začleňovanie a znižujú mieru stigmatizácie duševného zdravia¹¹⁰. Môžu tak slúžiť ako doplnok k tradičnejšej pomoci s problémami duševného zdravia a prispieť k prevencii problémov duševného zdravia a k riešeniu ich stigmatizácie. Komisia bude podporovať členské štáty v tom, aby zvyšovali informovanosť o pozitívnej úlohe kultúrnych a umeleckých činností pri zlepšovaní duševného zdravia a celkovej pohody, napríklad zorganizovaním špecifického podujatia prezentujúceho **umenie a kultúru** ako nové nástroje pre pohodu a duševné zdravie.

¹⁰⁸ OSH Pulse (bleskový prieskum Eurobarometra, 2022): [„Bezpečnosť a ochrana zdravia na pracoviskách po pandémie“](#). Správa obsahuje odpovede na otázky o psychosociálnych rizikách, ako aj prehľady o jednotlivých krajinách a s tým súvisiaci odborný článok o duševnom zdraví a vplyve pandémie ochorenia COVID-19.

¹⁰⁹ [Svetový deň duševného zdravia \(who.int\)](#).

¹¹⁰ [C4H_SummaryReport_V11LP_shortsmall.pdf \(cultureforhealth.eu\)](#).

HLAVNÉ INICIATÍVY

18. BOJ PROTI STIGMATIZÁCII A DISKRIMINÁCII

Komisia vyčlení 18 miliónov EUR¹¹¹ na:

- zlepšenie kvality života pacientov, ich rodín a (ne)formálnych opatrovateľov vrátane onkologických pacientov s osobitným **dôrazom na riešenie stigmatizácie a diskriminácie** podporou členských štátov pri **identifikácii a implementácii najlepších postupov**,
- podobnú podporu zainteresovaných strán pri realizácii projektov, ako sú **osvetové činnosti** zamerané na prekonávanie stigmatizácie a riešenie diskriminácie, zaručenie možnosti **sociálneho začlenenia, ochranu práv pacientov** s dôrazom na zraniteľné skupiny,
- vypracovanie v spolupráci s členskými štátmi v rámci expertnej skupiny pre verejné zdravie a so skupinami zainteresovaných strán **usmernenia EÚ o prekonávaní stigmatizácie** a boji proti **diskriminácii**,
- zavedenie komunikačných činností na **zvýšenie povedomia** verejnosti o boji proti stigmatizácii.

Komisia nabáda členské štáty, aby navrhli **komunikačné kampane** zamerané na demystifikáciu a prekonávanie stigmatizácie a **prijali opatrenia na boj proti stigmatizácii a diskriminácii** tak, aby jednotlivcom pomohli opätovne sa začleniť do zamestnania, pacientom umožnili prístup k službám, ktoré najlepšie zodpovedajú ich potrebám, a aby ďalej šírili informácie o využívaní právnych nástrojov v boji proti diskriminácii. **Mala by sa zvýšiť informovanosť** (osôb s rozhodovacou právomocou, zamestnávateľov, zdravotníckych pracovníkov, iných odborníkov a širokej verejnosti o duševnom zdraví a stigmatizácii, zvlášť pokiaľ ide o ľudí v zraniteľných situáciách) a mali by sa podporovať také **činnosti v rámci komunity** (šport, umenie, príroda), ktoré pomáhajú prekonávať stigmatizáciu a prispievajú rehabilitácii duševného zdravia. Členské štáty by mali podporovať politiky presadzujúce integráciu ľudí s duševnou chorobou do komunity a na trh práce, a to aj aktivitami v oblasti sociálneho hospodárstva.

h) Podporovať duševné zdravie na celom svete

Ochrana a podpora duševného zdravia nie sú iba prioritami EÚ, sú aj **globálnou témou**, v rámci ktorej môže EÚ ísť príkladom, cielene prispievať k medzinárodnej diskusii a v prípade potreby podporovať konvergenciu.

Na zasadnutí **Rady EÚ – USA pre obchod a technológie** v dňoch 30. a 31. mája 2023 sa EÚ a Spojené štáty americké spoločne vyjadrili, že online platformy by mali niesť väčšiu zodpovednosť za zabezpečenie toho, aby ich služby prispievali k online prostrediu, ktoré

¹¹¹ Finančná pomoc z [programu EU4Health](#) (18,36 mil. EUR: rozpočet v rámci pracovného programu na rok 2023 určený na činnosti v oblasti duševného zdravia).

chráni a rešpektuje deti a mládež a posilňuje ich postavenie, a aby prijímali zodpovedné opatrenia na riešenie vplyvu svojich služieb na duševné zdravie a rozvoj detí a mládeže¹¹².

Stratégia EÚ v oblasti globálneho zdravia¹¹³ ponúka celosvetové, vnútroštátne a regionálne opatrenia zamerané na uľahčenie dosiahnutia cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja súvisiacich so zdravím s dôrazom na tri vzájomne prepojené priority: 1. zabezpečiť ľuďom lepšie zdravie a duševnú pohodu počas celého života; 2. posilniť systémy zdravotnej starostlivosti a zlepšiť všeobecne dostupnú zdravotnú starostlivosť a 3. zaručiť bezpečnosť verejného zdravia vrátane duševného zdravia a psychosociálnej podpory. Dôraz by sa mal klásť na posilnenie primárnej zdravotnej starostlivosti tam, kde je dostupnosť služieb v oblasti duševného zdravia nevyhnutná.

V **akčnom pláne pre mládež v rámci vonkajšej činnosti EÚ (2022 – 2027)¹¹⁴** sa zdravie a duševná pohoda uznávajú ako predpoklad toho, aby mladí ľudia mohli naplno využiť svoj potenciál a zapojiť sa do spoločnosti. V pláne sa zdravie, duševná a fyzická pohoda považujú za základný „posilňujúci“ pilier. **Podpora duševného zdravia a psychosociálna pomoc** by zároveň mali byť neoddeliteľnou súčasťou opatrení na posilnenie vnútroštátnych systémov zdravotnej starostlivosti v partnerských krajinách, a to v prípade potreby podporou globálnych intervencií v oblasti verejného zdravia, napr. Globálneho fondu na boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii¹¹⁵, iniciatívy Spotlight¹¹⁶ o rodovo motivovanom násilí či v kontexte humanitárnej pomoci EÚ. Podľa WHO viac ako jeden z piatich ľudí trpí po skončení konfliktu depresiou, úzkosťami alebo posttraumatickou stresovou poruchou¹¹⁷. Potreby v oblasti starostlivosti o duševné zdravie vznikajú aj v situáciách vysídľovania a prírodných katastrof. Preto je podpora duševného zdravia a psychosociálna pomoc základným prvkom komplexnej reakcie na krízu a je súčasťou operácií humanitárnej pomoci financovaných z prostriedkov EÚ vo výške **111 miliónov EUR** vyčlenených na túto prioritu od roku 2019.

EÚ tiež nabáda ostatných k prijímaniu opatrení tým, že mobilizuje a **zvyšuje informovanosť darcov a partnerov** o význame poskytovania kvalitných služieb podpory duševného zdravia a psychosociálnej pomoci v núdzových humanitárnych situáciách. V nadväznosti na úspešné pôsobenie v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky sa do konca roka 2023 zorganizujú **stretnutia zamerané na osvetu a budovanie kapacít** aj v iných regiónoch, počnúc Latinskou Amerikou a Karibikom.

Komisia okrem toho bude kapacitu zainteresovaných strán zabezpečovaním odbornej prípravy a distribúcie balíka Medziagentúrneho stáleho výboru (IASC)¹¹⁸ s minimálnymi

¹¹² Spoločné vyhlásenie Rady EÚ – USA pre obchod a technológie z 30. a 31. mája 2023.

¹¹³ [Stratégia EÚ v oblasti globálneho zdravia na zlepšenie globálnej zdravotnej bezpečnosti a zaistenie lepšieho zdravia pre všetkých \(europa.eu\).](#)

¹¹⁴ [Akčný plán pre mládež \(europa.eu\).](#)

¹¹⁵ [Domovská stránka – Globálny fond na boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii.](#)

¹¹⁶ [Iniciatíva Spotlight | Čo robíme: koniec násiliu páchanému na ženách a dievčatách | OSN Ženy – ústredie.](#)

¹¹⁷ [Nový odhad WHO týkajúci sa výskytu duševných porúch počas konfliktov: systematický prehľad a analýza metaúdajov – Lancet.](#)

¹¹⁸ [Minimálny balík služieb IASC:](#) Podpora duševného zdravia a psychosociálna pomoc.

službami podpory duševného zdravia a psychosociálnej pomoci. Tento kľúčový referenčný nástroj vyvinulo humanitárne spoločenstvo v snahe definovať minimálnu kvalitu a uľahčiť zavádzanie účinných a včasných intervencií v oblasti duševného zdravia v krízových situáciách.

Na **Ukrajine**¹¹⁹ už Komisia podporuje komunitné centrá pre vysídlené deti a ich opatrovateľov, ale aj deti v ústavoch v snahe vrátiť im istú úroveň normálnosti a rutiny. Dlhé trvanie agresie a jej ničivý účinok však zvyšujú problémy s duševným zdravím u ľudí utekajúcich pred vojnou v EÚ a osôb vysídlených v rámci Ukrajiny, preto potrebujú rozhodnú a ambicióznú pomoc.

Ukrajinské deti sú v súčasnosti vystavované traumám z vojny, ktoré v nich často zanechávajú hlboké psychologické jazvy. Komisia vytvorí v spolupráci s Ukrajinou špecializovaný program elektronického vzdelávania pre pediatrov a zdravotníckych pracovníkov primárnej starostlivosti. Vďaka tejto iniciatíve získajú zdravotnícki pracovníci potrebné zručnosti na poskytovanie posttraumatickej starostlivosti a zlepšenie duševného stavu detí. Špecializované rehabilitačné služby budú ponúkané aj trpiacim deťom tak na Ukrajine, ako aj v EÚ.

Komisia zároveň podporuje humanitárnych partnerov pri zlepšovaní ich **schopnosti riešiť potreby duševného zdravia obyvateľstva postihnutého konfliktom**, a to aj v oblastiach Záporožia, Charkova, Dnipra a Mykolajiva. V rámci programu EU4Health bola v roku 2022 uzavretá s Medzinárodnou federáciou spoločností Červeného kríža dohoda o príspevku vo výške 28,4 mil. EUR na poskytovanie psychologickej prvej pomoci a zainteresované strany dnes realizujú štyri projekty¹²⁰ (spolu vo výške 3 miliónov EUR), ktorými sa zavádzajú najlepšie postupy na zlepšenie duševného zdravia a psychosociálnej pohody migrantov a utečencov. Na rok 2023 je z programu EU4Health naplánovaných viac ako 10,6 mil. EUR na zlepšenie prístupu k zdravotnej starostlivosti a na prevenciu neprenosných chorôb a zvlášť duševných. Komisia zároveň podporí členské štáty a zainteresované strany pri vykonávaní najlepších postupov v rámci programu **iFightDepression**¹²¹, ktorý zahŕňa aj online program samoriadenia, ktorý môže vysídleným osobám, vrátane osôb z Ukrajiny, pomôcť vlastnými silami zvládnuť svoje symptómy.

Keďže humanitárna pomoc sama osebe nemôže uspokojiť potenciálne dlhodobé potreby násilne vysídlených osôb, vrátane potrieb zdravotnej starostlivosti, Komisia podporuje partnerské krajiny pri **integrácii násilne vysídlených komunít** do existujúcich štruktúr poskytovania služieb v jednotlivých štátoch. Táto integrácia sa uskutočňuje spôsobom, ktorý zaručuje rovnaký a spravodlivý prístup utečencov k službám zameraným na ich potreby vrátane služieb v oblasti duševného zdravia, posttraumatického stresu a rodovo motivovaného násillia. Významná pomoc EÚ pri riešení potrieb migrantov zahŕňa aj psychosociálnu pomoc,

¹¹⁹ Finančná podpora poskytovaná v rámci [regionálneho programu Východného partnerstva NDICI](#) na poskytovanie psychologickej pomoci na Ukrajine.

¹²⁰ [Projekty EU4Health](#) zamerané na poskytovanie podpory v oblasti duševného zdravia ukrajinským utečencom.

¹²¹ <https://ifightdepression.com/en/>: dostupná aj v ukrajinskom jazyku a kultúrne prispôbena.

najmä pre najzraniteľnejšie osoby vrátane detí, obetí obchodovania s ľuďmi, uviaznutých migrantov a navrátilcov.

Komisia podporuje komplexný prístup k podpore a ochrane duševného zdravia a psychosociálnej pohody vzdelávaných a ich učiteľov, ako aj opatrovateľov v podobe vzdelávacích akcií. Komisia je hlavným donorom programu **Vzdelávanie nepočká**, ktorý považuje podporu duševného zdravia a psychosociálnu pomoc za kľúčové priority svojej činnosti, ako aj **Globálneho partnerstva pre vzdelávanie**, ktoré investuje do posilnenia vzťahu medzi sektorom zdravotníctva a vzdelávania.

Komisia bude aj naďalej **uplatňovať hľadisko duševného zdravia** pri tvorbe opatrení na posilnenie systémov zdravotnej starostlivosti na regionálnej, národnej a celosvetovej úrovni v súlade s úsilím o lokalizáciu a trojakú príčinnú súvislosť medzi humanitárnou oblasťou, rozvojom a mierom a zabezpečiť, aby utečenci, ľudia na úteku a vysídlené osoby v postkrízových situáciách mali v partnerských krajinách prístup k podpore duševného zdravia a psychosociálnej pomoci na rovnakej úrovni ako ľudia z domácej komunity.

HLAVNÉ INICIATÍVY

19. PODPORA DUŠEVNÉHO ZDRAVIA VYSÍDLENÝCH A POSTIHNUTÝCH ĽUDÍ Z UKRAJINY

- Komisia bude prispievať k zabezpečovaniu **psychologickej prvej pomoci** ľuďom postihnutým ruskou útočnou vojnou voči **Ukrajine**, čím ešte viac zintenzívni spoluprácu s Medzinárodnou federáciou spoločností Červeného kríža a Červeného polmesiaca¹²² (28 miliónov EUR). Komisia sa bude snažiť zvýšiť svoju finančnú podporu na posilnenie psychosociálnej pomoci pre vojnu vysídlené osoby. Preskúmajú sa aj možnosti odbornej prípravy (online) špecialistov prvého zásahu, učiteľov a sociálnych pracovníkov v oblasti psychologickej prvej pomoci a psychosociálnej podpory, aby sa lepšie pomohlo tým, ktorí to potrebujú. Ďalších 0,5 mil. EUR sa vyčlení na posilnenie psychosociálnej pomoci vojnou postihnutým osobám v núdzových situáciách.
- Komisia vytvorí v spolupráci s Ukrajinou špecializovaný program elektronického vzdelávania pre pediatrov a zdravotníckych pracovníkov primárnej starostlivosti na pomoc **ukrajinským deťom**, ktoré trpia stresom a úzkosťami v dôsledku vojny. Vďaka tejto iniciatíve získajú zdravotnícki pracovníci potrebné zručnosti na poskytovanie posttraumatickej starostlivosti a zlepšenie duševného stavu detí.
- Komisia bude spolupracovať s členskými štátmi na zabezpečovaní cenovo dostupnej psychosociálnej pomoci pre ľudí, ktorí utiekli pred vojnou, ktorá bude dopĺňať zdravotnú starostlivosť poskytovanú na základe smernice o dočasnej ochrane.

20. PODPORA DISTRIBÚCIE BALÍKA MEDZIAGENTÚRNEHO STÁLEHO VÝBORU¹²³¹²⁴ S MINIMÁLNymi SLUŽBAMI PODPORY DUŠEVNÉHO ZDRAVIA A PSYCHOSOCIÁLNEJ POMOCI:

- Komisia bude naďalej podporovať distribúciu **balíka minimálnych služieb** určeného ako pomoc humanitárnym aktérom pri poskytovaní kvalitnej starostlivosti

¹²² Rozpočet: 28,4 mil. EUR mobilizovaných z [pracovného programu EU4Health 2022](#).

¹²³ Rozpočet: 750 000 EUR financovaných v rámci [programu posilnenej schopnosti reakcie](#).

¹²⁴ WHO, UNICEF, UNHCR a UNFPA <https://mhpsm.org/en>.

v núdzových humanitárnych situáciách. Obsahuje usmernenia, ako začleniť včasné, koordinované služby v oblasti duševného zdravia založené na dôkazoch do celkovej humanitárnej reakcie.

Finančná podpora EÚ v oblasti duševného zdravia

Rozpočet na podporu duševného zdravia by mal zodpovedať závažnosti tejto výzvy. EÚ a členské štáty musia vyčleniť primerané zdroje na zabezpečenie pomoci ľuďom v núdzi ako sociálnu a hospodársku nevyhnutnosť.

Komisia vyčlení všetky relevantné finančné nástroje z rozpočtu EÚ v zmysle viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027 na riešenie kľúčových výziev v oblasti duševného zdravia a na podporu hlavných iniciatív a opatrení identifikovaných v tomto oznámení. Okrem toho môžu členské štáty na financovanie reforiem a investícií v oblasti zdravia, vrátane duševného zdravia, využiť aj finančné prostriedky dostupné z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti¹²⁵.

Celkovo bola identifikovaná podpora EÚ na činnosti v oblasti duševného zdravia vo výške **1,23 mld. EUR**, ktorá je k dispozícii na financovanie činností **priamo či nepriamo** podporujúcich duševné zdravie – od výskumu po osvetové kampane, od budovania kapacít a prenosu najlepších postupov v oblasti zdravia až po psychologickú pomoc onkologickým pacientom a ukrajinským utečencom. Dosah týchto projektov a programov sa bude pravidelne monitorovať. To si vyžiada nielen spoľahlivé, porovnateľné a aktuálne údaje, ale aj ukazovatele, systémy monitorovania a hodnotenia tak, aby bolo možné zabezpečiť následnú kontrolu a zúčtovateľnosť.

Na roky 2022 a 2023 bolo z programu EU4Health vyčlenených 69,7 mil. EUR¹²⁶ na akcie, ktoré podporujú dobré duševné zdravie. Pozostávajú z 51,4 mil. EUR v rámci pracovného programu na rok 2022¹²⁷ na podporu iniciatív zameraných na budovanie kapacít v členských štátoch a riešenie duševného zdravia zraniteľných skupín a z 18,3 mil. EUR v rámci pracovného programu EU4Health 2023 na podporu spolupráce medzi členskými štátmi a na poskytovanie psychologickej pomoci onkologickým pacientom, ich opatrovateľom a rodinám¹²⁸.

Finančné prostriedky vo výške 765 miliónov EUR sa mobilizujú z programov Horizont 2020 a Horizont Európa¹²⁹ na podporu výskumných a inovačných projektov v oblasti duševného zdravia.

¹²⁵ [Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti \(europa.eu\).](https://european-council.europa.eu/media/1234567890/attachment/data/1234567890/1/1234567890.pdf)

¹²⁶ [Nariadenie \(EÚ\) 2021/522 o programe EU4Health.](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R522)

¹²⁷ [com 2022-5436 annex2 en.pdf \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R5436%2Fannex2)

¹²⁸ [wp2023 annex en.pdf \(europa.eu\).](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R%2Fannex)

¹²⁹ [Horizont Europe \(europa.eu\).](https://european-council.europa.eu/media/1234567890/attachment/data/1234567890/1/1234567890.pdf)

Národné, regionálne a miestne orgány môžu využívať aj financovanie v rámci politiky súdržnosti, najmä z Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+) a Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR), aby zlepšili rovnosť prístupu k zdravotnej starostlivosti napríklad investovaním do príslušnej infraštruktúry a vybavenia, osobných asistentov, mobilných tímov, liniek pomoci, sociálnych pracovníkov¹³⁰, pričom na poskytovanie technickej podpory na projekty v oblasti duševného zdravia je členským štátom k dispozícii Nástroj technickej podpory (2 milióny EUR v roku 2023). V roku 2024 má Komisia v úmysle mobilizovať ďalšie zdroje z Nástroja technickej podpory, a to na podporu budovania kapacít v oblasti duševného zdravia na základe dopytu v členských štátoch.

Finančné prostriedky (3,3 mil. EUR) boli sprístupnené v rámci programu EÚ „Tvorivá Európa“ na projekty v oblasti kultúry, pohody a duševného zdravia, pričom 28 miliónov EUR bolo vyčlenených na podporu činností v oblasti duševného zdravia a psychosociálnej pomoci v núdzových a humanitárnych situáciách (európska civilná ochrana a operácie humanitárnej pomoci). Program Občianstvo, rovnosť, práva a hodnoty (2023 – 2024)¹³¹ poskytuje aj možnosti financovania¹³² opatrení v oblasti duševného zdravia určených deťom a obetiam rodovo motivovaného násillia¹³³. Na pomoc s riešením duševného zdravia na pracoviskách budú k dispozícii zdroje z finančných prostriedkov agentúry EU-OSHA.

Záver a ďalšie kroky

Dnešné výzvy v oblasti duševného zdravia môžu ovplyvniť každého z nás, a preto si vyžadujú spoločné opatrenia a plnú angažovanosť všetkých zúčastnených aktérov. Duševné zdravie je **neoddeliteľnou súčasťou ľudského zdravia**. Umožňuje jednotlivcom realizovať svoje schopnosti, vyrovnávať sa so životným stresom, stretávať sa s ľuďmi, pracovať a prispievať k spoločenskému životu.

Všetky inštitúcie a úrovne verejnej správy môžu a mali by zohrávať svoju úlohu pri prekonávaní prekážok na ceste k dobrému duševnému zdraviu. Mobilizácia spoločnosti ako celku a zvolenie si celoživotného prístupu s dôrazom na rovnosť a nediskrimináciu si vyžadujú koordinované úsilie v rámci i nad rámec zdravotníckeho systému.

Komisia vyzýva Európsky parlament a členské štáty k spolupráci pri presadzovaní iniciatív predložených v tomto strategickom oznámení, ktoré slúžia ako základ pre dlhodobé činnosti na úrovni jednotlivých štátov a EÚ v záujme komplexného a preventívneho prístupu k duševnému zdraviu, ktorý zahŕňa viacero zainteresovaných strán. Uvedené iniciatívy

¹³⁰ V rámci EFRR je k dispozícii celkový rozpočet 7,2 mld. EUR na zdravotnícku infraštruktúru a vybavenie, kam môžu patriť aj opatrenia v oblasti duševného zdravia a sociálnej inklúzie.

¹³¹ [Program Občianstva, rovnosť, práva a hodnoty \(europa.eu\)](#).

¹³² Daphne a práva dieťaťa: [c 2022 8588 1 en annexe acte autonome cp part1 v2.pdf \(europa.eu\)](#).

¹³³ 22,9 mil. EUR z výzvy v rámci programu Daphne na rok 2024 zameranej na prevenciu a boj v oblasti rodovo motivovaného násillia a násillia páchaného na deťoch s cieľom financovať opatrenia, ktoré osobitne podporujú obeť a ľudí, ktoré prežili, a tiež ďalší rozvoj integrovaných systémov ochrany detí.

podporujú univerzálnosť zdravotnej starostlivosti pre ľudí trpiacich duševným ochorením tak v EÚ, ako aj mimo nej.

Toto oznámenie je predzvesťou nového strategického prístupu, ktorý chce zosúladiť duševné zdravie s telesným. Do štruktúry európskej zdravotnej únie pridáva ďalší pilier vyvinutý v spolupráci so všetkými partnermi vrátane vykonávacích činností, ktorý na jednej strane posilňuje prebiehajúce úsilie, a na strane druhej otvára nové pracovné oblasti. Tieto budú pozorne monitorované spolu s členskými štátmi v rámci expertnej skupiny pre verejné zdravie, a najmä jej podskupiny pre duševné zdravie. Zainteresované strany budú mať príležitosť spolupracovať a koordinovať svoj spoločný vklad do rozvoja a realizácie činností stanovených platformou politiky EÚ v oblasti zdravia. Toto spoločné úsilie bude cestou k rozvoju a vykonávaniu nového ambiciózneho prístupu k duševnému zdraviu pre odolnejšiu spoločnosť, v ktorej sú na prvom mieste ľudia.